RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1894. Andra Kammaren. N:o 39.

Lördagen den 28 april.

Kl. 7 e. m.

§ 1.

Om ny förordning angående stämpelafgiften. (Forts.)

Fortsattes öfverläggningen angående den under *§ 8, afdelningen B* i bevillningsutskottets uti betänkandet n:o 17 angående stämpelafgiften framlagda författningsförslag förekommande rubrik, *Depositionsräkning.*

Enligt förut gjord anteckning lemnades ordet till

Herr Ekenman, som yttrade: Utaf talare anfördes under förmiddagens debatt bland andra skäl mot den föreslagna stämpelskatten, att en sådan skatteform vore mindre angenäm och mindre gifvande. Det första skälet kan jag icke tillmäta någon synnerlig betydelse, ty det är ju samma fel i detta afseende med den föreslagna stämpelskatten som med skatter i allmänhet, att de icke förefalla angenäma, utan mer eller mindre oangenäma. Det andra skälet, eller att den ifrågavarande stämpelskatten vore mindre gifvande, anser jag vara fullt rigtigt, anfördt från den sidan. Den blifver mindre gifvande, sådan den i föreliggande betänkande föreslagits, derför, att man vid införandet af denna nya skatteform velat undvika ett annat fel, eller att gå till väga med ovarsamhet. Således har det, derför att man vid denna nya skatts införande velat iakttaga den största möjliga försigtighet, icke varit möjligt att göra den mycket inbringande. Jag anser derför, att hvad som i detta afseende anförts såsom ett fel hos den föreslagna stämpelskatten i stället är en förtjenst.

Sedan jag nu i största korthet berört dessa anmärkningar, ber jag att få fästa mig vid en tredje anmärkning, som gjorts mot de föreslagna stämpelskatterna, eller att de skulle komma att verka störande på näringslifvet. Jag tror för min del icke, att så kommer att ske, om de endast påläggas i den utsträckning, Kongl. Maj:t föreslagit dem. Ty det är just för att undvika att så blefve förhållandet, som man gått till väga så varsamt, som man gjort. Men emot dessa anmärkningar, hvilkas betydenhet jag sökt reducera, torde man å andra sidan dessutom böra medgifva, att denna skatteform i sig sjelf eger en mycket stor förtjenst, den förtjensten nemligen, att dessa stämpel-

Om ny förordning angående stämpelafgiften. (Forts.)

skatter, hvarom här är fråga, enligt hvad erfarenheten från många andra länder, der de äro införda, visat, *böra komma att träffa förmögenheten.* Jag säger icke *skall under alla förhållanden*, ty så är det icke; men man har i utsigt att med stämpelskatt lättare träffa förmögenheten, än man med andra skatter lyckas göra det. Detta är från min synpunkt en verklig förtjenst hos stämpelskatten. Det är dock gifvet, att om man med stämpelskatten verkligen skall kunna träffa förmögenheten, så beror detta på, huru den kommer att tillämpas. Man vet ju, att man med skatter i allmänhet har ytterst svårt att träffa förmögenheten, och det finnes väl också knappast något skatteobjekt, som har så stor förmåga att undandraga sig beskattning som just förmögenheten. Om man derför, såsom det under förmiddagens debatt blifvit yttradt, säger, att i vissa fall stämpelafgift icke drabbar de förmögna, så vill jag gerna medgifva, att så understundom kan vara förhållandet. Man kan t. ex. hysa tvekan, huruvida man lyckats finna en lämplig skatteform, då man vill stämpelbelägga invisningar å en persons räkning hos bank eller bankir samt vexlar. Men jag tillåter mig deremot bestämdt påstå, att om man skall kunna tänka sig att med någon skatt träffa förmögenheten, så bör det vara med den stämpelskatt, som lägges på sådana bevis öfver innehafvande förmögenhet som depositionsbevis och obligationer. Jag anser det derför alldeles uppenbart och klart, att man genom införandet af stämpelskatt på depositionsbevis och obligationer verkligen träffar förmögenheten, och att man sålunda genom antagandet af stämpelskatten i denna del slår in på den rätta vägen.

Nu har under debatten af en ärad talare framhållits, att, då frågan i alla fall vore ganska ny och icke i alla afseenden undergått erforderlig pröfning och beredning inom utskottet, det skulle vara lämpligt att återremittera det föredragna betänkandet. Ja, jag skulle för min del gerna vilja biträda det förslaget, om det icke vore så långt lidet med riksdagen. Jag hyser mina tvifvelsmål om att man nu vid riksdagens slut med en återremiss skulle vinna någon synnerligen grundlig och omfattande utredning. Inskränker man sig deremot till att bifalla de punkter i betänkandet, beträffande hvilka jag förmodar litet hvar medgifver, att hvad Kongl. Maj:t i dem föreslagit är lämpligt, nemligen stämpelskatt på depositionsbevis och obligationer, då tror jag, att man redan vunnit, hvad man för närvarande kan vinna. Man har då fastslagit den principen, att man med den föreslagna stämpelskatten afser att, så vidt möjligt är, träffa förmögenheten och derigenom slagit in på, som jag tror, den rätta vägen. Och äfven för statsregleringen vunne man derigenom en icke oafsevärd tillökning i inkomster.

På grund af hvad jag nu haft äran anföra, skall jag, herr talman, yrka bifall till den reservation rörande stämplar på depositionsbevis, som är afgifven af herr Cavalli m. fl.

Häruti instämde herr *Larsson* i Mörtlösa.

Vidare anförde:

Om ny förordning angående stämpelafgiften. (Forts.)

Herr Wijkander: Herr grefve och talman, mine herrar! Då man vill pålägga en ny skatt, är det ju nödvändigt att först klargöra för sig, hvilket skattebehof för tillfället finnes. Jag anser derför, att det är nödvändigt att något närmare, än som förut under diskussionen gjorts, precisera siffrorna. Det hade varit önskvärdt, att dessa siffror framhållits af någon af regeringens medlemmar. Jag vill icke neka till, att det väckt en viss uppmärksamhet, att den brist, som nästa år kommer att i statsregleringen uppstå, af bevillningsutskottet påvisats, utan att det förelegat någon framställning från regeringen vare sig om denna brists uppkomst eller om något sätt, hvarpå den skulle kunna fyllas. Derför måste naturligtvis bevillningsutskottet och Riksdagen sjelf söka bilda sig en föreställning om bristens storlek. Såsom jag redan på förmiddagen nämnt, är enligt officiella uppgifter minimum i den brist i de beräknade statsinkomsterna, vi kunna vänta nästa år, nära 4,000,000 kronor eller närmare angifvet 3,700,000 kronor. Deremot har redan af Riksdagen en nedsättning i utgifterna på de olika hufvudtitlarne skett med omkring 2,400,000 kronor. Således, om än alla de nya stämpelskatter, som af regeringen föreslagits, skulle af Riksdagen antagas, skulle likväl uppstå en brist i statsinkomsterna på omkring 1 ½ million kronor eller närmare angifvet 1,300,000 kronor. Nu veta vi, att Första Kammarens ledamöter i bevillningsutskottet i sin reservation rörande stämpelskatten påyrkat en nedsättning i vissa delar af denna skatt, och i denna kammare har icke gjorts något yrkande om att gå längre, än reservanterna i bevillningsutskottet från Första Kammaren gjort. Om man derför finge antaga, att alla de af dem föreslagna stämpelafgifterna skulle påläggas, visar det sig, att inkomsterna häraf icke skulle gå till mer än omkring ¾ million kronor. Således skulle det blifva en ytterligare brist på omkring ¾ million kronor. Om denna brist lägges till den andra, visar det sig, att äfven om vi antaga den af Första Kammarens ledamöter i bevillningsutskottet afgifna reservationen, så skulle likväl för nästa statsregleringsperiod uppkomma en brist på omkring 2,000,000 kronor.

Såsom af det betänkande, som ligger på kammarens bord, synes, har bevillningsutskottet ansett sig tvunget att föreslå en tullförhöjning på kaffe från 12 till 25 öre, och denna tullförhöjning skulle inbringa staten 2,400,000 kronor. Således skulle den brist, som finnes, mer än väl täckas af detta belopp. Under sådana förhållanden hemställer jag till herrarne, om det kan vara skäl i att nu försöka pålägga en skatt, som icke skulle vara behöflig, när man skulle kunna reda sig med den summa, som skulle erhållas genom den föreslagna höjningen af kaffetullen. Nu kan visserligen någon säga, att vi kunna minska tullsatsen. Men, mine herrar, man bör icke tillgripa tullförhöjningar ofta, utan man bör i stället göra dem hastigare och bestämdare, så att spekulationer ej allt för ofta måtte förekomma. Man skall icke höja med några öre den ena gången och med några öre den andra, utan

Om ny förordning angående stämpelafgiften. (Forts.)

det är bäst att höja på en gång. Derför kan jag ej finna annat, än att det är olämpligt att taga denna $^3/_4$ million genom den föreslagna stämpelskatten.

Jag skall be att få framhålla, att det icke alls är sagdt, att denna kammare kommer att antaga stämpelskatt på alla dessa slag af affärshandlingar, ty äfven om den föreslagna afgiften för depositionsbevis — den rubrik, som nu föreligger — skulle gå igenom, torde det dock vara sannolikt, att vexlar och skuldebref icke komme att beläggas med stämpel, och då blefve det ju ändå mindre, som skulle komma staten till godo genom den föreslagna stämpelskatten.

Samma lätthet att handskas med siffror som vid ett par andra tillfällen under denna diskussion visade sig också, då under förmiddagen ett par talare talade om, att stämpelskatten på depositionsbevis skulle uppgå till 335,000 kronor, såsom i komiterades beräkning finnes uppgifvet; men med den jemkning, som af reservanterna blifvit föreslagen, är det icke 335,000 kronor, man skulle kunna påräkna, utan det blefve en ganska betydlig afprutning på denna summa. Sannolikt skulle det ej blifva mycket mer än 200,000 kronor, och då blir frågan: skola vi gifva oss in på att taga blott en *del* af stämpelskatten, då det är ett så litet belopp, som derigenom kan vinnas, att det näppeligen har någon betydelse för beräkningen af staten för nästkommande statsregleringsperiod?

För öfrigt skall jag särskildt be att få framhålla, att lika enkelt det synes vara att belägga depositionsbevisen med stämpel, lika svårt är det att tillämpa detta i verkligheten. Jag medgifver, att depositionsbevisen en gång böra beläggas med stämpel, och jag medgifver ytterligare, att det är ett stort skäl att göra det särskildt på depositionsbevis. Men jag vill rigta uppmärksamheten derpå, att insättningar å depositionsräkning och å sparbanksbok ligga hvarandra mycket nära. Nu skulle insättningar å sparbanksbok vara fria från stämpel, men insättningar å deposition stämpelbelagda. Då torde herrarne finna, huru lätt det skulle vara för en insättare att undandraga sig stämpelafgiften, då metoden att för insättningar använda böcker i stället för bevis kan tillämpas när som helst. Genom att införa insättningar af penningar på bok, skulle således depositionsbevisens antal minskas, och i samma stund äfven den summa, som skulle erhållas genom den dem pålagda stämpelskatten. Likaså skulle förhållandet blifva, om jag använde depositionsbevis, som icke löpa på tre à fyra månader, utan på längre tid, och omsättningen sker genom påskrift på beviset. Icke heller här vore stämpelafgiften till någon nytta. Så enkel således en stämpelbeläggning af depositionsbevis synes vara, så är den dock icke så lätt att göra effektiv. För min del anser jag visserligen, att dessa svårigheter en gång icke få stå i vägen för depositionsbevisens stämpelbeläggning; men hvad jag vill framhålla är det, att, när man en gång vidtager en sådan åtgärd, man bör taga steget fullt ut och stämpelbelägga en hel del andra papper, som äro nära beslägtade

Om ny förordning angående stämpelafgiften. (Forts.)

med dessa, hvarjemte man bör vidtaga sådana försigtighetsmått, att lagen kan blifva effektiv.

Jag tror derför, att, om herrarne icke äro beredda att äfven belägga vexlar och skuldebref med stämpelafgift, det är olämpligt att stämpelbelägga depositionsbevis, hur fördelaktigt detta ur teoretisk synpunkt än skulle vara; och jag anser, att det är mycket, som talar för att nu icke vidtaga någon sådan stämpelbeläggning af affärspapper. Herrarne veta, att det finnes i samhället stora kretsar, som med oro se stämpelbeläggning af affärshandlingar. Jag delar visserligen icke den uppfattningen, att man skall kunna undgå densamma, och jag kommer för min del, när frågan en gång kommer före i sin helhet, att rösta för stämpelbeläggning af sådana papper, men jag anser, att det icke för en obetydlig vinst nu är rätt att i otid oroa dessa kretsar genom att stämpelbelägga vissa affärshandlingar, under det andra, som lika väl borde stämpelbeläggas, icke skulle blifva det. Det vore en halfmesyr, om man lade stämpelafgift på depositionsbevis, men icke ginge vidare och stämpelbelade äfven andra affärshandlingar. För öfrigt anser jag, såsom jag nyss nämnde, en sådan åtgärd vara obehöflig, då vi i alla fall måste gifva oss in på något sådant som att höja kaffetullen för att fylla den befintliga bristen i staten.

Hvad slutligen beträffar frågan om återremiss, så anser jag för min del en sådan vara ganska oskadlig; men jag kan dock icke deri finna någon anledning för mig att återtaga mitt förra yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Herr *Themptander* instämde häruti.

Herr Johansson i Noraskog: Jag har begärt ordet med anledning af herr Olof Jonssons yrkande på återremiss till utskottet af det hela. Jag kan visserligen vara med om en återremiss af den nu föreliggande punkten, om depositionsbevisen, men jag vill hemställa till herrarne, om, för den händelse återremiss kommer att ega rum, på det att vi måtte försöka vinna klarhet i afseende på frågan om stämpelbeläggning af affärspapper i allmänhet, det då icke vore lämpligt att återremittera blott den delen och icke öfriga delar af förslaget. Jag tror, att det vore en klok åtgärd, så att utskottet finge tillfälle att ytterligare besinna sig i afseende på frågan om stämpelbeläggning af depositionsbevis, obligationer, skuldebref och vexlar. Jag tror mig veta, att äfven Första Kammaren kommer att återremittera dessa delar af afdelningen B, och om så blir förhållandet, är det ju en gifven fördel, att utskottet blir i tillfälle att å nyo få taga denna sak i öfvervägande. Ty såsom situationen var, då denna fråga förekom i utskottet, ingingo Andra Kammarens ledamöter icke i en så noggrann och omsorgsfull pröfning af densamma, som annars otvifvelaktigt blifvit förhållandet. Det är med anledning häraf, som jag tror att en återremiss skulle vara fördelaktig både i det ena och andra afseendet, och derför skall jag tillåta mig att afstå från mitt

Om ny förordning angående stämpelafgiften. (Forts.)

förut gjorda yrkande och förena mig med dem, som yrka återremiss; men jag vill för ögonblicket endast yrka återremiss i afseende på frågan om stämpelbeläggning af depositionsbevis, då det sedan torde vara tid att framställa yrkanden rörande de öfriga punkter, som böra åtfölja återremissen.

Herr Fjällbäck: Jag har begärt ordet närmast af den anledning, att från flera håll här i kammaren ur principiel synpunkt protesterats mot stämpelskatten. Man vill icke vara med om stämpelskatten derför att denna skatt verkar på ett obehagligt och ofta ganska känbart sätt; den visar sig besvärlig i många hänseenden. För min del får jag medgifva, att jag finner alla skatter besvärliga och generande, så att i detta afseendet är det icke ensamt stämpelskatten, som är tryckande, utan äfven de öfriga. Jag har icke någon särskild förkärlek för stora debetsedlar, men jag underkastar mig att betala dem, och det får nog det öfriga svenska folket också göra.

Nu har man framstält några speciella anmäkningar mot stämpelskatten, hvilka ansetts vara nog betydande att motivera ett rent afslag. Detta vill jag för min del icke vara med om, utan jag skall gerna vara med om att instämma uti yrkandet om återremiss; dock vill jag icke taga det så, att vi skola återfå betänkandet från bevillningsutskottet för att afslå det, utan jag vill verkligen hafva en stämpelskatt, derför att den är egnad att drabba det kapital, som är rörligt. Man beklagar sig öfver att denna skatt träffar det rörliga kapitalet, men, mine herrar, hvilket kapital är icke rörligt. Det kapital, som icke är rörligt, det ligger på kistbottnen, och det lärer väl icke vara mycket i våra dagar, hvarpå vi kunna få skatt, om vi icke taga till det rörliga kapitalet.

Under urtima riksdagen accepterade Riksdagen genom majoritet i båda kamrarne en vexel eller rättare sagdt flera vexlar. Dessa vexlar måste vi, såsom hederligt folk, infria och, hvad mera är, vi böra stämpelbelägga dem, och jag vill icke för någon del höja min röst för att vi skola undandraga oss de följder, som uppkommit af detta samma beslut. Vi måste skaffa pengar, antingen vi vilja eller icke. Det är alldeles så med oss som det är, när man varit med på en fin middag och räkningen kommer. Man måste fram med pengar, eftersom man varit med om festligheten.

Detta påminner mig lifligt om en händelse i min barndom, hurusom en fattig torpare i min hembygd hade en son, som var anställd i staden, och hurusom denne son, vid ett sammanträffande med fadern i staden bjöd honom in på stadens finaste restaurant, hvarest de intogo en festmåltid, som sonen skulle bjuda på. Men när festligheten var slut och betalningen skulle ske, så kunde sonen icke betala. Den gamle torparen blef naturligen ytterst förvånad, men slutet blef i alla fall, att den fine sonen fick aflägsna sig, men källarmästaren behöll torparen såsom gisslan och denne *måste* slutligen betala.

Så torde det äfven gå för oss. Det blir ytterst den arbetande

Om ny förordning angående stämpelafgiften. (Forts.)

klassen, småfolket, som får betala räkningen, och då jag här representerar detta småfolk, så får jag säga, att vi hafva varit beredda på, att man skulle komma att stämpelbelägga våra små vexlar och våra andra slag af affärspapper. Hvarifrån skulle man i annat fall taga penningarna?

Här har nämnts såsom exempel en bank, der det finnes 15,000 dylika små vexlar; de gifva en rätt betydande skatt, och man har framdragit detta såsom bevis på huru orättvist skatten skulle drabba. Ja, om dessa 15,000 vexlar vore affärsvexlar, då skulle jag vilja säga, att det vore hårdt mot rörelsen i den orten att påläggas denna skatt, men tro herrarne verkligen, att denna bank diskonterat dessa 15,000 vexlar på 3 à 4 månader? Det skulle göra omkring 60,000 vexlar om året, och jag tror icke, att hela befolkningen i den orten gör 60,000 sådana affärer om året.

Dessa vexlar äro i min tanke en produkt af en mycket naturlig hemslöjd. Man fabricerar dylika vexlar på små belopp och belånar dem. Kunde vi genom stämpelbeläggning af vexlar hindra denna industri, tror jag, att vi skulle göra svenska folket en verklig tjenst. Jag vet, att äfven här i Stockholm liksom i landsorten massor af dylika vexlar diskonteras, men dessa vexlar hafva visat sig ruinerande såväl för småfolket i städerna som landtbefolkningen. Dessa vexlar förfalla på kort tid, och om jag kunde få vara med om att sätta denna skatt på sådana vexlar, så att deras antal i någon mån inskränktes, så skulle jag gerna vilja det.

Här har till kammaren inkommit en protest från en mängd stora affärsfirmor, som äro medlemmar af Stockholms börs. Dessa stora firmor beklaga sig mycket öfver den tilltänkta stämpelskatten och framhålla, att den säkerligen skulle verka illa för de mindre handelsidkarne, de små jordbrukarne och andra, som röra sig med små belopp. Det förvånar mig att finna bland dessa 200 stycken affärsfirmor många millionfirmor, många affärsfirmor, som gifva sina innehafvare flera 100,000 kronor om året, såsom representanter för dessa små jordbrukare och dessa små handelsidkare och deras små vexlar.

Jag finner bland dessa firmor flera representanter från Riksdagen, hvilka petionera till sig sjelfva; jag finner i en behaglig blandning representanter för frihandelspartiet och för tullpartiet, och alla äro de eniga om en sak, nemligen att yrka afslag å den ifrågasatta stämpelskatten. De vilja icke hafva någon stämpelskatt på sina vexlar och icke heller på sina depositionsbevis; de vilja icke blifva besvärade på något sätt, men då böra de också säga rent ut och icke skylla på oss små handtverkare och handlande, ty vi hafva icke jemrat oss öfver dessa stämpelskatter, och från Sveriges 10,000-tal småhandlande och handtverkare har icke försports någon protest mot denna stämpelskatt, men väl från dessa millionfirmor.

Detta är ett faktum, som jag vill konstatera, och detta är ett skäl för mig att votera *för* ifrågavarande skatt äfven med risk att stå ensam om denna mening här i denna del af kammaren.

Om ny förordning angående stämpelafgiften. (Forts.)

Det sades, att stämpelskatten vore drickspenningar. Ja, det har just visat sig, att drickspenningssystemet är den mest lönande af alla affärer; just dessa många små belopp på 10 öre slå till något. Vi behöfva endast t. ex. tänka på våra frimärken, som till största antalet utgå med 10 öre. Det gör en ofantlig mängd stämplar. Vore vi nu vana vid att skicka våra bref gratis, tänk hvilken jemmer öfver hela Sveriges bygder, om Riksdagen beslöt att lägga 10 öres stämpel på hvarje bref. Då föreställer jag mig, att man finge höra af protester från Ystad till Haparanda, och då skulle man jemra sig högeligen. Men nu har folket vänjt sig vid denna stämpel, och derför höres ingen protest af.

Min öfvertygelse är, att, när vi en gång fått denna stämpelskatt på vexlar införd, denna veklagan, som nu kommer från Göteborgs och Stockholms börser, småningom skall mojna af, och att dessa obetydliga belopp verkligen skola betalas, ty jag ber att få betona, att dessa stämpelafgifter blifva jemförelsevis obetydliga, och på den grund kunna de icke blifva så synnerligen betungande.

Man säger, att utredning fattas angående denna fråga. Ja, det säger man alltid, då man icke vill en sak; det hafva vi hört många gånger förut, men hvad som icke deremot saknas utredning om, det är förslaget om höjning af kaffetullen med öfver 100 procent eller från 12 till 25 öre. Dervidlag saknas icke utredning, då det är fråga om denna kaffetull, som kommer att drabba fattigstugumman lika hårdt som millionärens hustru, då är det ingen brist på utredning, och jag antager, att vi redan i morgon efter gudstjensttimmarne komma att besluta oss för denna kaffetull, hvilken blir fyra eller fem gånger så hög som denna stämpelskatt. Men då höres nog ingen klagan från börsmännen.

Jag för min del är vald på det program, att jag skall söka inskränka de indirekta skatterna och i stället söka införa direkta skatter; och då stämpelskatten enligt min uppfattning är en direkt skatt och kaffetullen en indirekt, så kommer jag att votera *för* stämpelskatten och *mot* kaffetullen. Jag handlar då såväl efter min egen som mina valmäns öfvertygelse.

Den föreslagna stämpelskatten skulle komma att drabba t. ex. dessa depositionsbevis. Ja, här hör man nog, att det finnes många representanter för depositionsbevisinnehafvarnes intressen; det är ett sådant bekymmer, huru det skall gå med dessa stackars menniskor, som hafva sina penningar insatta på banken, och jag beklagar verkligen dem, som äro i en sådan olycklig ställning, att de hafva några 1,000 kronor att sätta in på depositionsbevis, men jag får på samma gång säga, att om jag vore i den ställningen, så skulle jag icke ett ögonblick tveka att betala några kronor i stämpelskatt för ett sådant depositionsbevis; det vore i stället synnerligen glädjande för mig att få göra det, och jag kan icke finna annat, än att det skall vara glädjande för litet hvar.

Jag tror, att denna stämpelskatt icke blir så farlig, som man

Om ny förordning angående stämpelafgiften. (Forts.)

utmålat den. Det är ock sant, att den icke betyder synnerligen mycket för inkomsten; den är, såsom någon sade, en pinne i en tom lada. Men vi hafva under urtima riksdagen tillskapat utgifter, till hvars bestridande vi måste leta efter skatter på alla håll och kanter, och jag är lifligt öfvertygad derom, att sedan vi nu i år först fått kaffetullen, så få vi nästa år tobakstullen, dels tullskatten och dels beskattningen på tobaksplanteringarna här i Sverige, och derefter kommer troligen en fördubbling af lifsmedelsskatterna, ty angående dessa skatter saknas icke utredning. Det är visserligen sant, att det kan saknas utredning beträffande tobakstullen, men beträffande tullen på råg, så är denna utredning ytterst enkel. Man låter endast fartygen komma in till Skeppsbron eller någon annan hamn och så är det ytterst enkelt att uttaga de 10,000-tals kronor, hvartill denna skatt belöper sig på hvarje last.

Hvad nu angår motståndet från dem, som skola inkassera skatterna, nemligen beträffande arfsskatten häradshöfdingarna, så finner jag naturligt, att det skall vara obehagligt att vara mellanhand för att plocka ut dessa skatter. Och jag ber att få erinra om det förhållandet, att innan de högre tullarna på lifsmedel och på industriartiklar infördes, så var det ingen corps i hela riket, som var ifrigare mot dessa tullar än just tullverket sjelft, och dess chef framför alla. Således må vi icke tro, att motståndet från dem, som skola kassera in skatten, är ett motstånd rigtadt mot sjelfva skatten, utan mot det besvär, den förorsakar.

Jag har icke något vidare att tillägga till denna fråga, utan jag får nog anledning att återkomma till densamma, då den återkommer från bevillningsutskottet; och jag skall derför instämma i yrkandet af återremiss. Men jag har ansett mig böra säga, att jag vill taga konseqvenserna af urtima Riksdagens beslut. Och jag hoppas, att i denna kammare icke skall finnas många, som vilja svika de löften, som då gåfvos. Då Riksdagen här i den stilla novembernatten beslöt dessa utgifter, så voro vi alldeles öfvertygade om, att vi skulle få betala dem, och jag vill se dem, som icke vilja bära följderna af dessa beslut. Det skulle vara olyckligt, om vi inför svenska folket skulle framstå såsom de der ville vara med om att besluta utgifter, men svika, då det gäller att skaffa medel dertill. Jag vill taga min lilla andel, och jag hoppas, att äfven millionärerna, som här klaga, skola taga sin andel af beloppet. Och den lilla andel, som kommer på stämpelskatten, är så obetydlig, så att jag tror, att ingen af dessa firmor skall stupa på det obetydliga belopp, som här är i fråga.

Herr Waldenström: Herr talman! För den händelse, att denna punkt af betänkandet skulle komma att återremitteras till utskottet, såsom väl är antagligt, så skall jag be att få fästa kammarens och utskottsledamöternas uppmärksamhet på ett par rader i den reservation, på hvilken flere ledamöter här i kammaren framstält yrkande. Der står nemligen: »dock att bevis om insättning å depositionsräkning af

Om ny förordning angående stämpelafgiften. (Forts.)

belopp, ej öfverstigande 100 kronor, är fritt från stämpel». Något motsvarande finnes icke i den kongl. propositionen. Jag föreställer mig också, att om detta blefve lag, så skulle följden blifva, att den, som t. ex. hade 5- à 600 kronor att sätta in på depositionsräkning, delade summan i jemna hundratal och toge 5 à 6 depositionsbevis, hvartdera på hundra kronor. Derigenom skulle den inkomst, som beräknats på dessa depositioner, alldeles icke komma att ingå.

Herr Petri: Jag skulle kunna inskränka mig till att endast instämma i utskottets förslag, när det afstyrkt all stämpelskatt för affärshandlingar; och jag anser det vara det rätta, emedan frågan verkligen icke erhållit tillräcklig utredning, hvilket också utskottsledamöterna sjelfva anse. Men då här framstälts yrkande om återremiss och detta yrkande troligen vinner kammarens bifall, så skall jag be att få lägga utskottet på hjertat att taga hänsyn till den princip, som i allmänhet gjort sig gällande, att man bör uttaga skatt, der tillgång finnes, men icke beskatta sådana handlingar, som icke motsvara någon tillgång.

I afseende på de af Kongl. Maj:t föreslagna stämpelskatterna, så kan jag icke finna mer än två slags handlingar, som skulle motsvara nämnda fordringar, och dessa äro depositionsbevis och obligationer. De motsvara ju verkligen ett kapital, så att dem kan man ju hafva skäl att belägga med skatt; men man bör taga hänsyn till, i synnerhet hvad depositionsbevisen beträffar, att de mindre beloppen böra mindre skattläggas än de större för att komma in i den progressiva rigtningen.

Hvad beträffar andra papper, postremissvexlar, kreditiv, vexlar och andra skuldsedlar, så motsvara de ingen tillgång, utan snarare skuld. Och jag anser derför, att det vore orätt att belägga dem med skatt. Det blir ju endast en ytterligare tunga för dem, som blifva tvungna att låna penningar. Det är icke kapitalister, som låna penningar, utan de, som sakna penningar. Det skulle endast bidraga till att banden på den ganska strängt åtsnörda affärsrörelsen skulle blifva ändå stramare.

Jag har, med tanke på återremiss, blott velat säga dessa ord och har intet yrkande att göra.

Herr Friherre Lagerbring: Herr talman, mine herrar! Innan jag erhållit de sorgliga upplysningar, som herr statsrådet och chefen för kongl. finansdepartementet antydde, och som jag sedan fått bekräftade från flera håll, hyste jag den uppfattningen, att man här i landet icke kunde undgå en ganska utsträckt tillämpning af den skatteform, som kallas stämpelskatt. Jag vet visserligen, att en mängd framstående representanter för det svenska affärslifvet hafva afgifvit en protest mot denna skatt; men dylika protester hafva afgifvits och komma att i alla tider afgifvas, så snart det är fråga om en ny skatteform, och för min del är jag öfvertygad om, att om de, som

Om ny förordning angående stämpelafgiften. (Forts.)

drabbats af den nyss beslutade arfskatten, haft tillfälle att sammansluta sig, så skulle de också afgifvit en protest mot denna skatt.

Bland sådana affärspapper, som i första rummet kunna komma i fråga att belägga med stämpelskatt, anser jag depositionsbevis vara. Ty de, om något, äro bevis på en verklig kapitaltillgång, och jag skulle derför redan nu kunnat vara med om att besluta en stämpelskatt på dessa depositioner. Åtminstone kan jag på inga vilkor i likhet med en talare på förmiddagen här i min närhet finna något skäl till afslag å Kongl. Maj:ts framställning om skatt på *depositionsbevis* deri, att i Jemtlands goodtemplarbank — eller hvad det var för bank — *vexlarne* i allmänhet voro på så små belopp. Då emellertid bevillningsutskottets ledamöter den ene efter den andre här förklarat, att denna stämpelskatt knappt varit föremål för behandling i utskottet, och de sjelfve yrkat återremiss, samt det ju icke kan nekas, att en jemförande och gemensam behandling af alla dessa olika sorters papper vore fördelaktig, så skall jag instämma med dem, som yrka återremiss.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet friherre von Essen: Herr talman, mine herrar! Enligt underrättelse från Första Kammaren har denna kammare antagit reservanternas förslag med afseende på depositionsbevis med 80 röster mot 26. Jag har ansett mig böra meddela detta och hemställer till dem, som i princip anse, att detta bör antagas, om det kan vara till gagn för saken att återremittera frågan; men kammaren får sjelf pröfva den saken.

Jag skall be att få upptaga ett par yttranden af en talare på göteborgsbänken. Han förebrådde regeringen att icke förr hafva upplyst Riksdagen och kamrarne om de förhållanden, som här i dag meddelats kammaren rörande hvitbetssockret och sockertullen. Derpå ber jag att få svara, att först den 15 dennes inkom i Börstidningen en artikel rörande denna fråga. Några dagar derefter fick jag del af ett enskildt bref, som yppade samma förhållande, som i den tidningen stått omtaladt, nemligen att en mängd kontrakt blifvit uppgjorda rörande hvitbetor och att antalet fabriker nästan med säkerhet kommer att ökas från 10 till 17 under detta och nästa år, kanske redan under detta. Först sedan jag erhållit dessa underrättelser, så upprättades materialet till den promemoria, som kammaren erhållit från bevillningsutskottet; och detta material kom utskottet till handa den 25 dennes. Man har icke kunnat lemna Riksdagen sådana uppgifter, förrän man fått visshet, så att man kunde lita på dem. Jag vill erkänna, att dessa siffror icke äro annat än approximativa, ty man kan icke med säkerhet veta, huru stor ökad inkomst kan uppkomma af den afkastning, som beräknats. Jag kan således tillbakavisa dessa beskyllningar och anser, att ingenting är förbrutet i det fallet, att jag icke snarast möjligt underrättat Riksdagen om detta förhållande, hvilket ju är ganska bekymmersamt.

Ehuru det är bekymmersamt, anser jag det dock icke *så* bekym-

Om ny förordning angående stämpelafgiften. (Forts.)

mersamt att icke, om Riksdagen antager den nu föreliggande stämpelskatten, budgeten för 1895 skulle kunna gå i hop. Det blir visserligen en brist, men icke mer än 1 eller 1 1/2 million, beroende på hvad man beräknar tullen till. Detta senare är en mycket svår fråga att besvara. Såsom kammarens ledamöter ganska väl känna; blef det under första half- och helåret, efter sedan tullarna blifvit höjda 1892 på alla industriartiklar, på vin och allt sådant, ingen ökad inkomst, och detta egentligen derför, att när en importör kände, att en sådan tullförhöjning var att vänta på någon vara, så importerade han högst betydliga lager af den varan. Dessa lager synas nu vara upprymda, så att det visat sig, att tullinkomsten under närmaste tre månaders period stigit högst betydligt. Jernvägsinkomsten och bränvinsinkomsten ha också stigit, så att om man jemför de tre månadernas inkomster med föregående års, äro de 2 1/2 millioner högre än under föregående år. Af detta skäl tror jag icke, att man får misströsta om inkomsterna, såsom man annars skulle göra med anledning af sockertullens högst betydliga nedgående.

Med afseende på den föreliggande punkten, nemligen om depositionsbevisen, så har densamme talaren, mot hvilken jag tillåtit mig att vända mig, sagt, att det är möjligt, att man kan undandraga sig den beskattningen genom att begagna sparbanker. Ja väl, det finnes väl knappast någon beskattning, som man icke kan undandraga sig: de allra flesta kan man undandraga sig med något besvär. Det är så, att i en sparbank kan ingen insätta efter det nuvarande reglementet mer än 2,000 kr. Nu är det meningen, att depositionsbevis å 100 kr. skola vara fria från stämpel, och sedan skulle det vara graderad skala efter reservanternas förslag. Skola nu affärsmän i allmänhet eller kapitalister begagna sparbanker, då skatten på depositionsbevis är liten just för små belopp? Dessutom tror jag, att affärsmän skola finna det icke vara ett beqvämt sätt att begagna sig af sparbanksböcker, då de måste i rätt tid uppsäga beloppen för att få ut hvad de behöfva, då deremot depositionsbevis ju gå som pengar i hvar mans hand, och detta för att undvika en stämpel af 20, 30 eller 50 öre.

Likaså anmärkte en talare der högst uppe på bänkarne, att det då skulle vara antagligt, att personer sätta in 100 kr. på hvartdera af en mängd depositionsbevis.

Ja, är det någon, som vill syssla med det der, så är det då åtminstone ingen affärsman, det är säkert. Jag tror visserligen, att den metoden undantagsvis någon gång kan komma att följas, men icke kan det synnerligen inverka på skattens belopp.

Då nu Första Kammaren antagit förslaget, då kammarens ledamöter måste erkänna, att denna skatt är behöflig, och de flesta erkänt, att den är rättvis som stämpelskatt betraktad, så synes det mig icke vara skäl att återremittera frågan, hvarigenom möjligen dröjsmål skulle uppstå med riksdagens afslutande.

Jag skall, medan jag har ordet, be att få göra ett litet tillägg. Den talare, mot hvilken jag först vände mig, nämnde, att det skulle

Om ny förordning angående stämpelafgiften. (Forts.)

finnas andra utvägar att täcka bristen, och han föreslog, att man skulle lägga tull på kaffe. Ja, det är visst icke mig emot. Ju mera penningar det inflyter i statskassan, dess tacksammare är jag. Men jag vill anmärka, att om en sådan tull icke är behöflig, så vore det väl icke något skäl att tillgripa den utvägen just nu, allra helst som, om det vid början af år 1895 visar sig, att hvitbetssockerafgiften och sockertullen icke komma att lemna så högt belopp, som man beräknat, det är den lättaste sak i verlden för Riksdagen att då besluta en sådan tull, som komme att högst väsentligt inverka på det årets statsinkomster och fylla den brist, som då möjligen kunde förefinnas.

Herr J. H. G. Fredholm: Jag begärde ordet med anledning af att en talare såsom motiv för antagandet af stämpelskatten anförde, att man derigenom skulle kunna förekomma, att tilläggsbevillningen blefve permanent. Detta är i mina ögon ett förstakammarargument, och derför skall jag anhålla att få bemöta detsamma.

Han sade, att stämpelskatten kommer att trycka mindre än tilläggsbevillningen. Ja, derpå kan man svara både ja och nej. Nog kommer stämpelskatten att trycka dem, som hafva någonting, mindre än dem, som *icke* hafva någonting, och detta till följd deraf, att stämpelskatten icke är, hvad en talare här sade, en direkt skatt, utan en indirekt skatt. Det ligger just i stämpelskattens natur, att den, som utgör skatten, den, som åsätter stämpel, kan taga ersättning för den kostnad, som detta för honom medför genom att öfverflytta denna kostnad på någon annan. Det är detta, som gör stämpelskatten till en indirekt skatt, och det förhåller sig derför med densamma på alldeles samma sätt som med alla andra indirekta skatter, nemligen att det blir den, som har minsta motståndskraften, som får betala den. Men detta är icke i mina ögon något skäl, hvarför man bör ersätta den direkta bevillningen med stämpelskatt.

Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet sade, att med afseende å skatten på skuldsedlar det icke är så alldeles gifvet, att den låntagande får betala stämpeln, emedan priset på lånet, stämpeln inbegripen, kommer att bero på tillgång och efterfrågan. Men priset för ett lån är icke beroende endast på tillgång och efterfrågan å penningmarknaden, utan det är också beroende på den lånesökandes kredit, och det blir nog den, som står med mössan i hand för att få låna penningar, som får sätta stämpeln på skuldsedeln, om och när han får penningarne.

Jag vill vidare säga, att om antagandet af stämpelskatten skulle hafva till påföljd, att vi då icke skulle vara i behof af någon tilläggsbevillning, så skulle detta för mig vara ett ytterligare skäl för afslag. Ty oaktadt jag för min personliga del anser denna tilläggsbevillning, sådan den af Riksdagen förra året antogs, vara hvarken rättvis eller billig, så vill jag dock i alla fall vara med om den, och detta derför, att den i mina ögon framstår såsom den enda möjliga utvägen att här i landet kunna få till stånd en rättvis direkt

Om ny förordning angående stämpelafgiften. (Forts.)

inkomstskatt. Och det är detta vi behöfva. Ty om staten behöfver penningar, så måste vi ju skaffa sådana, men det gäller då att se till, att vi taga dem på det rätta sättet och på det rätta stället, och det är genom direkt skatt på inkomster i förhållande till de olika inkomsttagarnes skatteförmåga.

Herr statsrådet sade, att om vi skulle här i landet införa sådana stämplar, som finnas i England, Tyskland och Frankrike, så vore han öfvertygad om, att de skulle blifva mottagna med mycket stor ovilja. Ja, hvad är det annat jag har sagt? Jag har sagt alldeles detsamma, utom det att jag antagit, att samma förhållande skulle inträffa, fastän man icke tager alla de slag af stämplar, som förekomma i de tre nämnda länderna. Man har emellertid föreslagit dem nära nog allesammans utom stämpel å räkningar och fraktsedlar och möjligen äfven några andra slag. Denna skilnad tror jag icke är tillräckligt stor för att motivera, att det ena skulle mottagas med någon slags villighet och det andra med motvilja.

Herr statsrådet afgaf vidare en förklaring, hvarför Riksdagen hittills varit i okunnighet om finansernas dåliga skick, en förklaring, som bestod deri, att Börstidningen icke förr än den 15:de i denna månad haft en artikel, som utvisade, att något sådant skulle inträffa. Jag kan derpå icke svara något annat, än att vårt land är att lyckönska, att det är i besittning af en börstidning. Det skulle onekligen hafva varit ännu mera glädjande, om denna tidning något tidigare hade underrättat regeringen och Riksdagen om den finansnöd, som skulle komma att inträffa och som nu inträffat.

I afseende på den brist, som kommer att uppstå, sade herr statsrådet, att dess storlek är beroende på, huru man beräknat tullen. Vi i utskottet hafva räknat på det mycket enkla sättet, att då tullinkomsterna 1893 uppgingo till ett sammanlagdt belopp af 37,111,000 kronor, och råsockertullen deraf utgjorde 7,854,000 kronor samt sirapstullen omkring 1 million, eller båda tillsammans 8,834,000 kronor, så hafva vi, när det förhåller sig så, som det blifvit uppgifvet, att inkomsterna af sockertullen år 1895 kommer att försvinna, helt enkelt dragit ifrån den 1893 influtna sockertullen från hela tullinkomsten under detta år, och då återstår omkring 29 $^1/_4$ million. Från den sålunda uppkomna bristen, nära 8 millioner, har man att afdraga den ökning, som hvitbetssockerafgiften för 1895 kan medföra i statsinkomsterna och som är beräknad till 3,6 millioner, hvarigenom bristen blir något öfver 4 millioner. Detta är en mycket enkel räkning, och jag tror icke, att vi gjort oss skyldiga till något fel i sjelfva det aritmetiska. Hvad rigtigheten af våra beräkningar för öfrigt angår, hade vi ingenting annat att grunda desamma på än de officiella uppgifterna.

Herr Dieden: Det är väl obestridligt, att det lediga kapital, som uppsamlas genom depositionsräkning i bankerna, kommer den allmänna rörelsen till godo, och numera blifvit ett behof för denna.

Om ny förordning angående stämpelafgiften. (Forts.)

Om man nu genom att pålägga denna stämpel skulle förorsaka, att en del af insättarne plötsligt skrinlade sina lediga belopp i stället för att placera dem i bank, så skulle, äfven om detta blefve fallet med blott en ringa del af de många millioner, som stå på depositionsräkning, detta kunna åstadkomma en ganska betydlig rubbning i affärslifvet, och det har derför verkligen sin fara.

Då man talar om att beskatta kapitalet, så är det väl det fruktbärande kapitalet eller dess afkastning, som man afser att beskatta, men de penningar, som insättas på deposition i bank mot ringa ränta, de äro ju att betrakta som ett ledigt kapital, ett kapital, som för tillfället saknar employ, och det borde väl icke särskildt beskattas.

Den skatt, som här är i fråga, synes mig vara högst betydlig. Man har på förmiddagen talat om, att 50 öres stämpel på en revers å 1000 kronor anses vara dyrt, men en dylik revers kan dock hafva 10 års löpetid, under hvilken stämpeln ej behöfver förnyas. Dessa på depositionsräkning insatta belopp deremot omsättas på 3, 4 à 6 månader, och det blir derför en ganska dryg beskattning.

På grund af hvad jag nu anfört, skall jag, herr talman, tillåta mig yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Collander: Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet yttrade nyss, att man kunde nöja sig med den af regeringen föreslagna nya stämpelskatten, oaktadt, sedan regeringen afgaf detta förslag, det befunnits, att en betydande brist i tulluppbörden vore att förvänta icke allenast för nästa år, utan äfven för innevarande år, och han förmenade, att om det uppstode någon brist, finge man vid nästa riksdag fylla den genom särskildt beslut. Men icke vore väl det ett klokt sätt att beräkna en budget. Under förutsättning, att kontroll- och justeringsbyråns uppgifter äro rigtiga och grundade på tillförlitliga iakttagelser, så är det alldeles klart, att, som en talare nyss anförde, den på sockertullen och accisen tillsammans uppkomna bristen 1895 skall utgöra omkring 4 millioner. För 1893 utgjorde nemligen inkomsten af tull å socker och sirap 8,834,000 kronor och hvitbetsafgiften 2,719,000 kronor. Detta gör tillsammans 11,553,000 kronor i inkomst för socker, dels tull och dels accis. För 1894 beräknar nu kontroll- och justeringsbyrån, att det skall inflyta ungefär 4,300,000 kronor i tull för socker och sirap och att hvitbetssockerafgiften skall stiga till 5,295,000 kronor, eller tillsammans i rundt tal 9 ½ million kronor. Detta visar då en skilnad, mot hvad som för året, på grund af förhållandena under 1893, beräknats af omkring 2 millioner. På detta sätt komma vi i underbalans såväl 1894 som 1895 med tillhopa cirka 6 millioner, under förutsättning, att vi icke få ökning i tullen å andra artiklar, och det är icke antagligt, ty efter införandet af skyddstullarne 1892 hafva tullinkomsterna helt naturligt snarare haft tendens att minskas än att ökas. Hvad man möjligen skulle kunna vänta någon höjning på, vore lyxartiklarne, men i stort sedt har det visat sig, att tullinkomsterna varit i sjunkande.

Om ny förordning angående stämpelafgiften. (Forts.)

Vi kunna derför icke gerna räkna dem högre, utan vi få antagligen en brist. Det vore då icke klokt att antaga, att denna stämpelskatt på 1 1/2 million utöfver arfsskatten skulle kunna täcka den bestämdt motsedda bristen. Bevillningsutskottet, som skall föreslå Riksdagen medel att täcka utgifterna, kan icke med godt samvete säga, att detta får öfverlemnas åt framtiden, utan kan man icke göra annat, så får man tillgripa tullförhöjning å någon kassaartikel. Man har flera sådana artiklar att välja på. Utskottet förenade sig om att föreslå kaffe. En talare på göteborgsbänken beräknade nyss, att kaffetullen skulle inbringa omkring 2,400,000 kronor. Det är ett misstag. Om man jemför importsiffrorna för kaffe för de sista fem åren, så visa de ett medeltal af 16,000,000 kilogram. Med den ökning i tullen, som utskottet föreslår, från 12 till 25 öre, uppstår en ökad tullinkomst af 2,080,000 kronor. Men det är att märka, att med ett fördyrande af varan alltid följer en minskad konsumtion. Det visar just tullen på kaffe. När Riksdagen sänkte den, ökades konsumtionen. Om Riksdagen skulle antaga kaffetullen, tror jag, att 2,000,000 kronors ökning i tullinkomst är det högsta, man kan beräkna under de närmaste två åren, och således icke 2,400,000 kronor. Nu är det ju fördelen med detta förslag, att det är verksamt icke blott för den statsreglering, som vi skola uppgöra för år 1895, utan äfven under innevarande år, hvarunder vi ju hafva att motse en brist i statsregleringen. Om denna tull blir genast antagen och beslutet genom regeringens försorg hastigt expedieradt, så att icke någon väsentlig import kan ske under tiden emellan beslutets fattande och dess expedierande — och det är ju att hoppas, att så sker, om Riksdagen stannar i ett sådant beslut — då är det min öfvertygelse, och denna uppfattning har gjort sig gällande äfven inom bevillningsutskottet, att denna ökade inkomst genom höjd kaffetull icke är nog, utan att vi dessutom behöfva någon del af de föreslagna stämpelskatterna å affärsrörelsen. Man kan ju invända, att man, beträffande motsedd inkomst af tullarne, kan beräkna rundt, men detta synes mig icke vara klokt, helst då man har att räkna med ännu en sak, nemligen att vi år 1896 åter få en ny utgift på mer än en million kronor att täcka, uppkommen genom ökade afskrifningar och ökade militärbördor, hvartill kommer, att vid hvarje riksdag alltid förekommer någon ökning i ett eller annat afseende. Det är derför icke klokt att nu uppskjuta att åtaga sig skatter, då man har att vänta nya utgifter och väntad brist. Af denna orsak har jag stält mig på en ny ståndpunkt beträffande dessa stämpelskatter, med undantag af arfsskatten, emot den, som jag intog inom utskottet. Der ansåg man sig kunna undvika dem, derför att motsvarande besparingar i statsutgifterna blifvit vidtagna af Riksdagen. Men sedan den statsbrist, som är att vänta till följd af sockerhistorien, blifvit känd, bör man intaga en annan ståndpunkt. Och skatten på affärshandlingar är visst icke obillig. Det har förut anförts, att protesterna deremot äro helt naturliga, men dem får man icke fästa sig vid. Ingen person säger

gerna ja till en ny skatt, som föreslås att han skall utgöra, men det får man finna sig uti.

Om ny förordning angående stämpelafgiften. (Forts.)

Jag anser derför, att då, såsom herr statsrådet och chefen för finansdepartementet nyss omnämnde, Första Kammaren fattat sitt beslut i denna fråga, det icke tjenar till någonting att återremittera densamma. Och dessutom — en återremiss nu af betänkandet om dessa skattesatser kommer bestämdt att medföra minst två dagars förlängning af riksdagen. Vi måste säkerligen vara beredda på att under alla förhållanden få återremittera en del af förordningen. Ty en del af dess paragrafer äro grundade på utskottets förslag att icke antaga stämpelskatt utom på obligationer. Men antaga nu båda kamrarne en del af det, som utskottet afstyrkt, så måste flera paragrafer omredigeras. Det kunna vi icke stå och besluta i kammaren på fri hand, utan måste i dessa fall återremittera dem. Den tidsförlust, som man således måste vara beredd på, synes man icke böra öka genom en återremiss af äfven nu ifrågavarande skattesatser.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservanternas inom Första Kammaren förslag i denna punkt. Jag skulle mycket hellre hafva tagit Kongl. Maj:ts förslag, men man bör icke splittra sig genom olika beslut, utan det är klokast att biträda reservationen.

Herr Palme: Jag vill gifva den talare på bänken framför mig, som nyss hade ordet rätt deruti att det i kammaren säkerligen icke finnes någon, som vill undandraga sig de ekonomiska följderna af urtima beslutet — och äfven om man ville det, skulle man helt visst icke kunna det —, men deremot vill jag opponera mig mot honom, då han ansåg att här skulle finnas många principiella motståndare mot hvarje utsträckning af stämpelskatten. Jag tror det icke, åtminstone har icke under debatten om denna fråga i kammaren någon principiel motståndare uttalat sina betänkligheter. Hvad mig sjelf beträffar, så, ehuru jag på det bestämdaste förklarar mig emot det nu föreliggande förslaget, är jag visst öfvertygad, att vi förr eller senare skola blifva nödgade att antaga en utsträckt stämpelbeskattning. Deremot så har jag i förmiddags endast påpekat, att det föreliggande förslaget med afseende särskildt å minimisatserna icke varit framlagdt med tillräcklig varsamhet och att det icke varit i öfverensstämmelse med löftet att skatterna skulle träffa i främsta rummet de mera bemedlade klasserna, hvarföre ock, då dessutom utskottet medgifvit, att det icke haft tillfälle att till den utsträckning, som varit önsklig, egna granskning åt denna del af den kongl. propositionen, jag yrkat afslag å densamma och bifall till utskottets hemställan rörande den föreliggande punkten; och vid detta yrkande ber jag att få qvarstå.

Herr Nordin i Hammerdal: Herr talman, mina herrar! Det var herr Fjällbäcks framställning, att läggandet af stämpelskatt på vexlar och skuldförbindelser skulle vara ett synnerligen lämpligt sätt att nå de rika affärsmännen i de stora städerna, som föranledde mig

Om ny förordning angående stämpelafgiften. (Forts.)

att begära ordet och mot hvilken framställning jag på det lifligaste protesterar. Det är alldeles säkert att dessa skatter alls icke verka så, utan det blir de små konsumenterna å landsbygden och i städerna som drabbas af dem. Jag vill nemligen göra herrarne uppmärksamma på det förhållandet, att, om en handlande, såsom det förhåller sig i synnerhet i Norrland, under missväxtår köper upp stora massor af förnödenheter, på det att menniskorna må få sitt lifsuppehälle, t. ex. för 100,000 kronor här i Stockholm eller i andra stora städer, så är det ju alldeles tydligt, att han får utbetala en stämpelskatt af 50 öre pr 1,000 kronor. Det är också tydligt, att när han får hem dessa varor, måste han lägga deraf uppkomna 500 kronor på varorna, ty ingen handlande kan gå i land med att vid kalkylering till utsäljning gå förbi denna så vigtiga omständighet. Derigenom få då de stackars fattige sina varor fördyrade på ett kolossalt sätt. Men det är ännu en sak, som fördyrar dem, och det är att en hel del af konsumenterna icke hafva penningar utan måste köpa på kredit. Men handlanden kan icke lemna sådan utan mot vexel, så att han i banken kan få penningar, och en hel hop af dem, som lemna vexlar i handelsboden, måste omsätta dem 4 à 5, ja, ända till 10 à 15 gånger, någon gång ända till 20 gånger; tänk då, huru kolossalt tryckande för de fattiga konsumenterna det blir, om en sådan lag antages, som lägger stämpel på vexlar och skuldförbindelser. Det vore ett af de mest förkrossande sätt att beskatta den fattiga allmogen.

Hvad åter beträffar skatten på depositionsbevisen, så har jag ingenting deremot, ty den skall ovilkorligen träffa dem, som hafva penningar.

Men emot de först nämnda skatterna är jag en afgjord motståndare och anser att det varit en fullständig vrångbild som herr Fjällbäck uppstält; derför har jag velat opponera mig deremot.

Herr Johansson i Noraskog: Ehuru kammaren nu har sig bekant, att Första Kammaren fattat sitt beslut i afseende å den föredragna punkten om depositionsbevisen, så anhåller jag dock, att kammaren ville återremittera ifrågavarande punkt, derför att, såsom jag förut påpekat, Andra Kammarens ledamöter inom utskottet icke ingått i den detaljerade pröfning af dessa stämpelförslag, som varit nödig och önsklig. Om nu dessa frågor återremitteras — det blir i alla händelser åtskilligt, som måste återremitteras — så blir visserligen följden den, att Andra Kammaren framdeles måste fatta beslut, men man har haft den fördelen, att det blir möjligt åtminstone för Andra Kammarens utskottshalfva att hafva bestämdt formulerat sina yrkanden i detta afseende; och jag tror att det är skäl i att kammaren låter oss få ett sådant rådrum. Om då dessa yrkanden komma att i någon mån afvika från de beslut, som Första Kammaren fattat, så kommer tvisten att slitas genom gemensam omröstning.

Jag skulle derför anhålla, att kammaren, så vidt den vill hålla

oss om ryggen, ville bifalla yrkandet om återremiss. Jag ber att få göra detta yrkande fortfarande.

Om ny förordning angående stämpelafgiften. (Forts.)

I detta yttrande instämde herr *Höglund*.

Herr Ekenman: Jag tillåter mig anhålla, att kammaren måtte fatta sitt beslut i enlighet med ett yrkande, som framstälts rörande den föredragna punkten, nemligen att biträda det förslag, som reservanterna framlagt. Jag vill fästa herrarnes uppmärksamhet derpå, att ett beslut om återremiss icke kan, sedan det nu är kändt att Första Kammaren bifallit reservanternas förslag, föranleda till något annat än en uppmaning till Andra Kammaren att fatta beslut; och då är det ju lika godt att först som sist göra detta.

Här har yttrats, att frågan icke blifvit utredd: det vore ju rätt illa, om så icke skett, men jag tycker dock, att af betänkandet framgår att utredning egt rum, och jag finner den föredragna punkten så tydlig i och för sig, att någon vidare utredning icke kan behöfva ifrågakomma, för att kammaren må kunna fatta beslut i densamma.

Här yttrades af en talare, att stämpelskatten icke är en skatt på kapitalet: man lägger på en stämpel, och den, som lagt på stämpeln, återtager den sålunda erlagda afgiften af en annan. Det ligger väl i öppen dag för hvar och en — det synes mig åtminstone klart — att när det är fråga om stämpel på depositionsbevis, så är det en skatt, som egaren måste sjelf betala och icke kan lägga på någon annan. Det går väl derför icke rätt väl att med de, som mig synes, mycket svaga skäl, hvilka blifvit häremot anförda, borttolka att här föreligger en verklig skatt på kapitalet. Vill man icke hafva den, må man då säga rent ut att man ej vill hafva denna skatt, derför att den är en skatt å förmögenheten.

Jag yrkar fortfarande bifall till den föredragna punkten, sådan den föreligger.

Herr *Bexell* förklarade sig instämma med herr *Ekenman*.

Herr Andersson i Nöbbelöf: Det är tydligt, att vi på ett eller annat sätt måste sörja för att det icke blir någon brist i statskassan. Bland de skatter, som för sådant ändamål nu blifvit ifrågasatta att införas, kan jag icke finna något lämpligare objekt för beskattning än just det nu föreslagna, eller depositionsräkning, ty hur helst man än resonerar, träffar en sådan skatt just dem, som hafva något att betala skatt för. Helt annat är förhållandet med skatt å skuldebref, och jag kommer också att på det bestämdaste motsätta mig en sådan skatt, ty den träffar under alla förhållanden dem, som behöfva låna och således ingenting ega.

Då det nu är kändt, att Första Kammaren med stor majoritet fattat beslut i denna fråga, kan jag icke förstå, att Andra Kammaren har någon anledning att återremittera ärendet. Här har visserligen

Om ny förordning angående stämpelafgiften. (Forts.)

blifvit antydt, att man genom en höjning af kaffetullen skulle kunna slippa ifrån den nu ifrågasatta skatten, men jag får säga, att tiden nu väl borde vara inne att börja inlösa de löften, som vid 1892 års riksdag afgåfvos, eller att skatter företrädesvis böra läggas på dem, som hafva krafter att bära dem. Kaffetullen är emellertid enligt mitt förmenande icke en sådan skatt, som endast träffar dem, hvilka ha lättast att bära den, ty den drabbar alla samhällsklasser lika hårdt.

Då jag sålunda anser, att den nu föreslagna skatten träffar på rätta stället, vill jag yrka bifall till Herr Cavallis reservation.

Häruti instämde herrar *Anderson* i Hasselbol, *Persson* i Rimkaby, *Persson* i Killebäckstorp, *Anderson* i Himmelsby, *Olsson* i Kyrkebol, *Svensson* från Karlskrona, *Lilliehöök*, *Ola Bosson Olsson*, *Larsson* i Berga, *Jansson* i Djursätra, *Norman*, *Ohlsson* från Wexiö, *Hammarström* och *Svensson* i Alseröd.

Herr Fjällbäck: Jag är visst icke, såsom man här sagt, någon vän af stämpelskatt eller ens af några skatter alls öfver hufvud taget. Det är sålunda icke af kärlek till skatter som jag rekommenderat stämpelskatt, utan det är derför, att det har blifvit en naturnödvändighet för oss att, antingen vi vilja eller icke vilja, skaffa penningar, och då kunna vi åtminstone lika gerna antaga stämpelskatt, som vi antagit konsumtionsskatter på t. ex. lifsmedel.

Mot min ärade vän, herr Nordin i Hammerdal vill jag säga, att, om det förhåller sig så der uppe i Jemtland, som han sade, nemligen att man der omsätter vexlar ända till tjugu gånger, då börjar det att gå upp ett ljus för mig, hvarför goodtemplarbanken i Östersund förtjenar så mycket penningar och har så mycket vexlar diskonterade. Det kan väl icke vara lämpligt att understödja ett dylikt vexelrytteri. Det är nätt upp det sämsta i all affärsrörelse, denna oupphörliga omsättning af vexlar. Då man köpt matvaror på kredit, bör man åtminstone betala dem tre månader efter sedan de äro uppätna samt icke hålla på ända till fem år för att betala dem. Jag vill icke vara med om att uppmuntra ett dylikt förfaringssätt, utan kan man, genom att lägga stämpel på vexlar, minska omsättningen af desamma till 10, 5 eller 3 gånger för dessa personer der uppe i Jemtland, tror jag, att man åstadkommit en god sak, som ingen har rätt att beklaga sig öfver.

Vidare har man sagt, att dessa skatter äro konsumtionsskatter. Ja, detta är, såvidt jag förstår, alla skatter. Det är med skattekällan som med vattnet från vattenreservoaren uppe i södra bergen; det är alldeles likgiltigt, om man tappar ur vattnet der uppe eller genom tusentals kranar i staden; vattnet kommer i alla fall från samma källa. Arbetet är källan till allt kapital och till all rikedom, och huru man än skummar eller tager en del skatter här eller der, blir det ändå till slut denna skattekälla, det produktiva arbetet, som får betala dem.

Om ny förordning angående stämpelafgiften. (Forts.)

Herr Johansson i Noraskog: Jag vill fästa kammarens uppmärksamhet derpå, att det i hvad fall som helst blir nödvändigt att återremittera vissa punkter i detta betänkande, nemligen de som äro beroende på kammarens blifvande beslut i afseende på de ärenden, som tillhöra lagutskottets behandling. Äfven om en eller flera af de punkter, som här blifvit ifrågasatta att återremitteras, icke, såsom jag hemstält, skulle blifva återremitterade, så blir det i alla fall en del punkter, som under alla förhållanden måste återremitteras derför, som nyss sades, att kammaren icke kan fatta beslut rörande dessa, förrän åtskilliga lagutskottsbetänkanden, som ännu icke föredragits, blifvit behandlade.

Jag har velat tillägga detta till hvad jag nyss yttrade.

Öfverläggningen var slutad. Derunder hade yrkats: 1:o) godkännande af utskottets åtgärd att ur författningsförslaget utesluta ifrågavarande rubrik; 2:o) bifall till den af herr Cavalli m. fl. beträffande samma rubrik afgifna reservation; och 3:o) ärendets återförvisande till utskottet. Herr talmannen gaf propositioner å hvart och ett af dessa yrkanden och fann svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för återremiss. Votering begärdes. Med anledning häraf upptog herr talmannen, för bestämmande af kontrapropositionen, å nyo de återstående yrkandena, af hvilka det som afsåg bifall till förenämnda reservation, nu förklarades hafva flertalets mening för sig. Men äfven i fråga om kontrapropositionen begärdes votering; hvarföre nu först uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

Den som till kontraproposition i hufvudvoteringen antager bifall till den af herr Cavalli m. fl. i fråga om rubriken Depositionsräkning vid bevillningsutskottets föreliggande betänkande afgifna reservation, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har kammaren till kontraproposition i nämnda votering antagit godkännande af utskottets åtgärd att ur ifrågavarande författningsförslag utesluta nämnda rubrik.

Omröstningen enligt denna voteringsproposition utföll med 129 ja mot 79 nej; i följd hvaraf propositionen för hufvudvoteringen erhöll följande lydelse:

Om ny förordning angående stämpelafgiften. (Forts.)

Den, som, beträffande den under 8 § afd. B) i föreliggande författningsförslag ifrågasatta rubriken Depositionsräkning, vill, att ärendet till bevillningsutskottet återförvisas, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den af herrar Cavalli m. fl. i fråga om nämnda rubrik vid bevillningsutskottets förevarande betänkande afgifna reservation.

I hufvudvoteringen röstade 84 ledamöter ja, men 123 nej; och hade kammaren alltså fattat sitt beslut i enlighet med nej-propositionens innehåll.

Rubrikerna *Fraktslut* till och med *Jordafsöndring.*

Godkändes.

I Kongl. Maj:ts förslag förekom härefter följande rubrik:

»*Kapitalräkning:* bevis om insättning derå; lika med bevis om insättning på *Depositionsräkning.*»

Ifrågavarande rubrik var emellertid ur utskottets förslag utesluten.

Herrar *Cavalli. Philipson, Weinberg, Berg, Almqvist,* grefve *Wachtmeister* och *Röhss* hade deremot i afgifven reservation yrkat, att rubriken måtte, med den lydelse som af Kongl. Maj:t föreslagits, i förordningen införas.

Ordet begärdes af

Herr Johansson i Noraskog, som yttrade: Herr talman! Närmast i ordningen kommer nu i Kongl. Maj:ts förslag rubriken: *Kapitalräkning.* Med anledning af det beslut, som kammaren nyss fattat i fråga om depositionsbevis, tillåter jag mig hemställa, att kammaren ville, med afseende å kapitalräkning, fatta beslut i enlighet med hvad reservanterna från Första Kammaren i detta hänseende föreslagit, nemligen att efter rubriken *Jordafsöndring* i förordningen angående stämpelafgiften intages en så lydande rubrik: »*Kapitalräkning:* bevis om insättning derå; lika med bevis om insättning på *Depositionsräkning*»; och hemställer jag om proposition å detta yrkande.

Om ny förordning angående stämpelafgiften. (Forts.)

Med bifall till den af herr Johansson sålunda gjorda hemställan biföll kammaren förenämnda af herr Cavalli m. fl. i ämnet afgifna reservation.

Rubrikerna *Köp af fast egendom* till och med *Obligation*.

Godkändes.

Den i Kongl. Maj:ts förslag närmast i ordningen förekommande rubriken *Postremissvexel* hade af utskottet uteslutits.

Deremot hade i afgifven reservation herrar *Cavalli*, grefve *Klingspor*, *Nisser*, *Stephens*, *Almström*, *Philipson*, *Weinberg*, *Berg*, *Söderberg* och grefve *Wachtmeister* yrkat:

att Riksdagen måtte besluta, att efter rubriken *Obligation* i förordningen angående stämpelafgiften skulle intagas en så lydande hänvisning: »*Postremissvexel;* se *Vexel*».

I fråga härom anförde:

Herr Johansson i Noraskog: Herr talman! Jag skall be att med anledning af det beslut, som denna kammare förut fattat, och i öfverensstämmelse med hvad Första Kammaren i detta hänseende redan beslutit, få hemställa, att kammaren måtte besluta, att efter rubriken *Obligation* i förordningen angående stämpelafgiften intages en så lydande hänvisning: »*Postremissvexel;* se *Vexel*».

Vidare yttrades ej, reservanternas yrkande bifölls.

Återstående under afdelningen *B* upptagna rubriker *Premieqvittens* till och med *Öfverlåtelse af kronohemman eller skattelagdt krononybygge*.

Godkändes.

Likaledes godkändes *öfverskriften* till afdelningen *B* äfvensom *ingressen* till § 8.

Enligt den af kammaren antagna föredragningsordning förekom härnäst till behandling *I art., § 1*.

Herr Johansson i Noraskog begärde ordet och yttrade: Herr talman! Då föreliggande Art. I är synnerligen lång, skall jag tillåta mig hemställa, att den icke måtte uppläsas. För den händelse kammaren tillåter detta förfarande, skall jag be att sedan få återkomma.

Denna hemställan bifölls.

Om ny förordning angående stämpelafgiften. (Forts.)

§§ 1 och 2 blefvo härefter af kammaren godkända.

§ 3.

Herr Johansson i Noraskog anförde: Herr talman! Jag skall anhålla, att 3 § måtte godkännas, endast med det undantaget, att hvad som står under rubriken *Protokoll* på sid. 40 i betänkandet måtte återremitteras till utskottet, detta af den anledningen, att der finnes taladt om »protokoll angående förordnande eller entledigande af nämndeman, stämningsman, ledamot af egodelningsrätt, *värderingsman vid bouppteckning*» o. s. v. Kammaren har nemligen ännu icke fattat beslut i afseende å värderingsman vid bouppteckning, utan är detta beroende på lagutskottets hemställan. Jag ber således att få yrka, att kammaren ville godkänna 3 §, med undantag af hvad som finnes stadgadt om *Protokoll* på sid. 40, och att denna del af paragrafen återremitteras till utskottet.

Herr Zetterstrand: I samma § 3 förekommer också under rubriken Protokoll längst ned på sidan 42: »Protokoll angående bevakning vid domstol utaf testamente». Som herrarne torde bemärka, innehåller detta moment bestämmelser, som äro alldeles stridande mot de stadganden, som återfinnas i de hittills gällande stämpelförordningarna, i ty att hitintills protokoll endast blifvit belagda med s. k. enkel stämpel, då deremot den dubbla stämpeln alltid påförts de till protokollen hörande handlingarna, d. v. s. en stor del af de under II Art. omförmälda enskilda handlingarna.

Af detta jemte åtskilliga andra skäl skulle jag för min del anse rigtigast, om nu ifrågavarande moment utginge, och ett motsvarande moment, innehållande föreskrift om stämpelbeläggning af sjelfva det för bevakning företedda testamentet, i stället infördes på sid. 65 under den der förekommande rubriken »testamente, som bevakas.»

Jag vet, att denna min uppfattning delats af åtskilliga kammarens ledamöter, och hade derför tänkt att framkomma med ett yrkande i detta syfte, men då jag från motsidan hört, att verkliga skäl förefinnas för momentets formulering, ehuru dessa skäl ej varit för mig fullt öfvertygande, vill jag nu icke framkomma med något motförslag, utan har jag med detta mitt uppträdande endast afsett att bereda vederbörande tillfälle att till protokollet få framlägga motivering för momentet, på det att kammaren må komma i tillfälle att pröfva halten af denna motivering, samt på det att, om det något egendomliga momentet antages, man ej vid en framtida tillämpning af detsamma må komma till den uppfattning, att momentet tillkommit genom ett förbiseende från kammarens sida. I sammanhang härmed vill jag påpeka, att momentets antagande i oförändradt skick synes påkalla en sådan ändring i 40 §, att efter orden »med hvilka de till protokollen hörande handlingar» måste inskjutas orden »eller sjelfva protokollet».— Jag gör, herr talman, icke något yrkande.

Om ny förordning angående stämpelafgiften. (Forts.)

Herr Bruzelius: Herr talman! Anledningen till den bestämmelsen, att tilläggsstämpel skall läggas *å protokoll* angående testamentsbevakning i visst fall, nemligen i det fall, att bevakning af testamente sker senare än bouppteckning efter testamentsgifvaren för inregistrering till domstolen ingifvits, är den, att man kan tänka sig, att en person, t. ex. en omyndig, hvilken fått sig till fördel ett testamente, afseende ett högt belopp, icke är i tillfälle att anskaffa penningar till stämpeln, åtminstone icke inom den i lag bestämda tiden för testamentets bevakning. Om nu vid testamentsbevakning af ifrågavarande slag den allmänna regeln skall tillämpas, att hvarje ingifven handling, således äfven testamente, skall vid ingifningen förses med stämpel, skulle det kunna inträffa, att testamentstagaren till följd af sin oförmåga att anskaffa penningar till stämpeln förlorade sin testamentsrätt. Så kan icke ske, om utskottets förslag antages. Är det då så, att, sedan domaren belagt protokoll angående bevakning af testamente med tilläggsstämpel, testamentstagaren icke förmår utlösa expeditionen, så återgår den till domaren, men bevakningen är likväl gällande. Det är af dessa skäl, som momentet blifvit formuleradt som nu är fallet, hvartill jag ock yrkar bifall.

Herr Johansson i Noraskag: Herr talman! Jag skulle dock vilja hemställa, om det icke vore skäl, att kammaren återremitterade hela afdelningen rörande protokoll, för den händelse någon jemkning är af nöden äfven i andra hänseenden. Ett par punkter deri äro beroende på lagutskottets hemställan. Jag tror då, att det är skäl att återremittera hela denna afdelning af paragrafen.

Herr Bruzelius: Då det yrkande, som bevillningsutskottets vice ordförande framstält, går ut på återremiss af hela afdelningen rörande protokoll, skall jag be att få återtaga mitt förra yrkande och instämma med honom.

Herr *Zetterstrand* förenade sig med herr Bruzelius.

Härmed förklarades öfverläggningen i detta ämne slutad. Efter af herr talmannen i sådant afseende gifven proposition beslöt kammaren till utskottet återförvisa paragrafen i hvad den rörde deri förekommande stämpelrubriken *Protokoll*, upptagande sid. 40—46 i betänkandet.

I öfriga delar blef den ifrågarande paragrafen godkänd.

§§ 4—7, öfverskriften till I Art. samt *§§ 9—14.*

Godkändes.

Om ny förordning angående stämpelafgiften. (Forts.)

Beträffande § *15* anförde:

Herr Johansson i Noraskog: Med anledning af hvad som förekommer i denna paragraf, hvarom beslut ännu icke i kamrarne fattats, i anledning af lagutskottets hemställan, tillåter jag mig anhålla, det denna paragraf måtte återremitteras.

Då jag nu har ordet, begagnar jag tillfället att jemväl anhålla, att de öfriga paragraferna i författningsförslaget icke blifva i sin helhet upplästa, utan att endast deras nummer angifvas. — Vi skola nog ändå passa på vid de tillfällen, då sådant erfordras, att framställa våra yrkanden.

Vidare yttrades ej. Paragrafen återförvisades; och blef den af herr Johansson gjorda hemställan jemväl i öfrigt af kammaren bifallen.

§§ 16—24, öfverskriften till II Art. samt § *25.*

Godkändes.

För § *26* hade utskottet föreslagit följande lydelse:

Vill någon i annat fall än i 25 § sägs föra talan om återfående af stämpelafgift, som af embets- eller tjensteman debiterats eller i enlighet med dennes tillsägelse blifvit erlagd för sådan handling, hvars stämpelbeläggning enligt 40 § skall i hofrätt granskas, må dylik talan inom tre månader från det klandrade stämpelbeläggningen egt rum anhänggiggöras i den hofrätt, hvarunder embets- eller tjenstemannen lyder, samt, i fall af befogenhet, genom besvär öfver hofrättens beslut hos Konungen fullföljas inom hälften af den tid, som i 30 kap. 9 § rättegångsbalken stadgas, dervid bör fullgöras hvad uti 18 § af samma kap. finnes föreskrifvet.

I fråga härom anförde:

Herr Restadius: Jag ber, på de skäl som anfördes på förmiddagen, att få yrka, det yttrycket »inom tre månader» måtte förändras till: »*inom sex månader*».

Jag har anledning att förmoda, att enahanda yrkande kommer att framställas jemväl i Första Kammaren. Vinsten skulle vara den, att part hade längre tid att bereda sig på, huruvida han skall anställa talan för återvinning, och domaren skulle vinna, i ty att så ofta åtal icke skulle behöfvas i fråga om att återfå erlagd stämpelafgift.

Vidare yttrades ej. Med bifall till den af herr Restadius gjorda hemställan godkändes paragrafen med den ändring, att orden »tre månader» utbyttes mot orden *sex månader*.

Öfverskriften till III Art. äfvensom *§§ 27—33.*

Godkändes.

§ 34 var enligt utskottets förslag så lydande:

Försäljningsman vare skyldig att för sin uppbörd ställa behörigen godkänd borgen eller ock nedsätta obligationer i enlighet med derom gällande föreskrifter; egande försäljningsman att efter reqvisition hos den myndighet, som honom förordnat, få stämplar sig tillstälda inom det belopp, för hvilket säkerhet sålunda blifvit ställd.

För stad förordnad försäljningsman åligger att hafva den till försäljningen afsedda lägenhet för allmänheten tillgänglig hvarje söckendag å tid, som bestämmes af den myndighet, som försäljningsmannen förordnat. Å landet skall försäljningsman vid hvarje lagtima ting tillhandahålla allmänheten stämplar, der sådant icke af vederbörande domare besörjes.

Då embets- eller tjensteman, hvilken har att å tjenstens vägnar emottaga handling, som enligt II Art. skall vid företeendet inför offentlig myndighet förses med stämpel, tillika är försäljningsman, skola de till handlingen erforderliga stämplar hos honom köpas; börande i sådant fall embets- eller tjenstemannen verkställa stämpelbeläggningen.

Å medel, som blifvit för inköp af stämplar till embets- eller tjensteman aflemnade, vare denne pligtig meddela qvitto, derest köparen aflemnar två lika lydande af honom underskrifna reversal, angifvande medlens belopp och den handling, för hvilken stämplarne afses, af hvilka reversal det ena qvarstannar hos embets- eller tjenstemannen och det andra återställes qvitteradt.

Herr Johansson i Noraskog anförde: Jag ber att få framställa yrkande derpå, att i sista momentet af 34 § — sid. 93 i utskottets betänkande — måtte inflyta ett litet tillägg, så att det der komme att heta: »Å medel, som blifvit för inköp af stämplar till embets- eller tjensteman aflemnade, vare denne pligtig *att utan ersättning* meddela qvitto, derest köparen aflemnar två lika lydande af honom underskrifna reversal». Tillägget är således, att orden »att utan ersättning» måtte inflyta. Det är ett förtydligande, som varit nämndt i utskottet, men som af förbiseende icke kommit att inflyta.

Vidare yttrades ej. Paragrafen godkändes med den af herr Johansson föreslagna ändring, eller att i fjerde stycket efter ordet »pligtig» infördes orden *att utan ersättning.*

§§ 35—37 äfvensom *öfverskriften till IV Art.* samt *§ 38.*

Godkändes.

Om ny förordning angående stämpelafgiften. (Forts.)

§ 39 var enligt utskottets förslag af följande lydelse:

Embets- eller tjensteman, notarius publicus eller mäklare, till hvilken stämpel underkastad handling ingifves, bör tillse, att handlingen är behörigen försedd med stämpel och att stämpeln är makulerad på sätt i 31 § föreskrifves.

Är handlingen icke behörigen försedd med stämpel och erlägges ej genast efter erhållen tillsägelse penningar till det felande stämpelbeloppet eller, der embets- eller tjenstemannen ej är stämpelförsäljningsman, nämnda stämpelbelopp, må handlingen ej mottagas.

Då embets- eller tjensteman jemlikt 34 § 3 mom. verkställer stämpelbeläggning af handling, som ingifves till offentlig myndighet, åligger honom ock att utan ersättning makulera stämpeln. Är i annat fall stämpel till ingifven handling ej vederbörligen makulerad, bör embets- eller tjenstemannen, notarius publicus eller mäklaren besörja fullgörandet deraf mot ersättning för besväret dermed af 5 öre för hvarje stämpel; dock må denna ersättning ej beräknas för flera stämplar än det minsta antal, som för handlingen erfordras.

Herr J. H. G. Fredholm, hvilken inom utskottet varit af skiljaktig mening, begärde ordet och yttrade: Vid denna paragraf har jag tillåtit mig att afgifva en reservation. Den föreslagna makuleringsafgiften af 5 öre har synts mig kunna utgå. Beträffande de handlingar, som skola inlemnas till domstol, nemligen sådana som afse lagfart, inteckning, bouppteckning, äktenskapsförord, morgongåfvobref och afhandlingar om lösöreköp, skola de alla beläggas med dubbla beläggningsstämplar, och enligt 31 § skola å alla dessa handlingar den ena stämpeln af embetsmannen makuleras. Den afgift för makulering af den andra stämpeln, som det här gäller, kan i mina ögon icke betraktas såsom någon afsevärd inkomst för domarena, — dock torde den icke vara så alldeles obetydlig, som man i allmänhet föreställer sig. För en uppstående förlust hafva de dock fått ersättning deri, att allmänheten är skyldig att hos dem köpa intecknings- och lagfartsstämplar, hvilket den förut icke behöfde.

Föreskriften om makuleringsafgift kan i andra fall, än då handlingarna inlemnas till domstol, förorsaka obehag betydligt större, än hvartill kostnaden för makuleringen kan uppgå. Vi hafva nu lagt stämpelafgift på obligationer och depositionsbevis, och dessa handlingar kunna derför komma att företes hos notarius publicus eller mäklare. Äro stämplarne då icke makulerade, skall han åtnjuta en ersättning af 5 öre för hvarje stämpel, som han makulerar. Händer det då, att man skickar ett bud med handlingarna och har man glömt att makulera stämplarna, samt budet icke medför någon makuleringsafgift, så får budet återgå med handlingarna. Sedan träffar han kanske icke den som sändt honom förr än följande dag, och den försummade tiden för inlemnandet kan medföra betydliga förluster. Sådana små fördelar, som man vill bereda tjenstemännen, förorsaka trassel och besvär utan

att bereda dem verkliga inkomster, och derföre tycker jag man icke bör behålla makuleringsafgiften i författningen.

Jag tager mig derför friheten yrka, att det sista momentet i paragrafen måtte utgå. I första momentet står nemligen: »Embets- eller tjensteman, notarius publicus eller mäklare, till hvilken stämpel underkastad handling ingifves, *bör tillse,* att handlingen är behörigen försedd med stämpel och att stämpeln är makulerad.»

För underlåten makulering kan man ju stadga en annan ansvarspåföljd än makuleringsafgift. Man kan ju med lika god verkan föreskrifva att den, som underlåter att efter tillsägelse makulera stämpeln, vägras att inlemna handlingen. Således, om jag tager bort det sista momentet, vill jag i stället att det andra skulle lyda så: »Är handlingen icke behörigen försedd med stämpel, och erlägges ej genast efter erhållen tillsägelse det felande stämpelbeloppet, *eller är stämpeln icke makulerad,* må handlingen icke emottagas.»

Om det står så, så blir den naturliga följden af ett sådant stadgande, att, om jag inlemnar en handling, som är försedd med stämpel, men som jag glömt att makulera, så säger embets- eller tjenstemannen åt mig, att han icke tager emot handlingen. Alltid torde då bläck och penna finnas till hands, så att jag eller den jag skickat å stämpeln kan skrifva mina initialer eller eljest makulera den utan att derför behöfva betala 5 öre för hvarje stämpel.

Herr Collander anförde: Gent emot den siste talarens anförande ber jag få nämna, att då den enskilde har att stämpelbelägga sådana handlingar, som icke embets- eller tjenstemannen skall belägga och utan ersättning stämpelmakulera, och eger rättighet att sjelf verkställa denna makulering, så är det icke mer än billigt, att, om han sjelf icke vill hafva detta besvär, han lemnar en ersättning för verkställandet af makuleringen; och denna afgift af 5 öre är icke obillig.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad samt herr talmannen till proposition upptagit de olika yrkandena, blef paragrafen af kammaren godkänd med den lydelse som af utskottet föreslagits.

§ 40.

Herr Johansson i Noraskog anförde: Som herrarne kunna se af innehållet i denna paragraf, beror den af det lagförslag, som ännu hvilar hos lagutskottet och icke blifvit hos kamrarne föredraget. Jag skall derför tillåta mig att hemställa, att denna paragraf måtte återremitteras till utskottet.

Vidare yttrades ej. Paragrafen återförvisades.

Om ny förordning angående stämpelafgiften. (Forts.)

§ 41.

Godkändes.

§ 42.

Herr Johansson i Noraskog begärde ordet och yttrade: Uti denna paragraf åberopas just 40 §, och då denna nyss blifvit återremitterad, torde det äfven vara skäl, att nu föredragna paragrafen gör den andra sällskap tillbaka till utskottet.

Vidare anfördes icke. Paragrafen återförvisades.

§ 43, öfverskriften till V Art., §§ 44—52 samt *öfverskriften till VI Art.*

Godkändes.

§ 53.

Herr Johansson i Noraskog begärde ordet och yttrade: Jag skall hemställa, att hela Artikeln VII, börjande med 53 § och slutande med 60 §, måtte återremitteras till utskottet utaf den anledning, att kamrarne fattat olika beslut i vissa punkter, samt att det derför kanhända blir nödvändigt att vidtaga förändringar i flere af dessa paragrafer. Det torde derför kanske vara säkrast, om hela denna del af betänkandet återremitteras till utskottet.

Med bifall till den af herr Johansson sålunda gjorda hemställan beslöt kammaren till utskottet återförvisa hela VII Art. omfattande *§§ 53—60.*

Bestämmelsen i afseende å stämpelafgift för spelkort, öfvergångsstadgandet, samt författningsförslagets *rubrik.*

Godkändes.

Utskottets under punkten 1 gjorda *hemställan* förklarades vara besvarad genom kammarens vid författningsförslagets särskilda delar fattade beslut.

Punkten 2.

Mom. a).

Bifölls.

Om ny förordning angående stämpelafgiften. (Forts.)

Under *mom. b)* hemställde utskottet, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla; att Kongl. Maj:t ville taga under öfvervägande, huruvida icke den i 9 kap. 2 § ärfdabalken stadgade tid för uppteckning af död mans bo skulle utan olägenhet kunna utsträckas, samt till Riksdagen inkomma med det förslag, som i sådant afseende kunde finnas lämpligt.

Efter uppläsande häraf anförde herr Johansson i Noraskog: Jag skall tillåta mig med anledning deraf, att behörigheten af denna utskottets hemställan blifvit ifrågasatt, att föreslå, det denna hemställan måtte få ur betänkandet utgå, men att kammaren ville i stället tillåta, att motiveringen på sid. 16 i betänkandet, fjerde raden uppifrån, måtte få följande förändrade lydelse: »Det har derför synts utskottet önskvärdt, om berörda tid utan olägenhet kunde något utsträckas; och har utskottet för ty ansett sig *icke böra underlåta att betona angelägenheten af att Kongl. Maj:t måtte taga under öfvervägande, huruvida icke en sådan ändring skulle utan olägenhet kunna vidtagas*».

Jag skall derför anhålla, att kammaren måtte tillåta, att, i stället för utskottets hemställan i mom. b), dessa rader må inflyta i motiveringen.

Vidare yttrades icke. Kammaren afslog utskottets hemställan i mom. b) och antog, i fråga om utskottets i betänkandet använda motivering, det af herr Johansson framstälda förslag.

§ 2.

Angående anslag till disciplinkompaniet.

Härefter föredrogs statsutskottets utlåtande n:o 5 a, angående uppförande i 1895 års riksstat af anslag till disciplinkompaniet.

Uti en inom Andra Kammaren väckt motion (n:o 75) hade herr *J. Bengtsson*, under åberopande af en annan af honom väckt motion (n:o 74) angående skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om upphäfvande af föreskriften i 27 § disciplinstadgan för krigsmagten, föreslagit, att Riksdagen ville besluta, att de i riksstaten till värfvade arméns disciplinkompani uppförda och äfven för år 1895 begärda anslag icke måtte beviljas; och att Riksdagen ville ställa till Kongl. Maj:ts förfogande ett lämpligt förslagsanslag för att dermed bestrida de kostnader, som möjligen kunde vara förenade med disciplinkompaniets upplösning.

Utskottet hemställde emellertid att, med afslag å herr J. Bengtssons omförmälda motion (n:o 75), anslagen till disciplinkompaniet måtte i riksstaten för år 1895 med oförändrade belopp uppföras.

Angående anslag till disciplinkompaniet. (Forts.)

Herr Bengtsson begärde ordet och yttrade: Ehuru kamrarne vid behandling af min motion angående upphäfvande af 27 § disciplinstadgan icke tillstyrkt motionen i dess helhet, utan blott bestämt sig för en skrifvelse, så förefaller det mig dock, som om så stora sympatier uttalats för min motion, att man kan hoppas, att Kongl. Maj:t skall ställa sig dessa uttalanden till efterrättelse och så fort som möjligt afskaffa den straffbestämmelse, hvarom nyssnämnda § handlar. Det kan således icke vara min mening, att man skulle helt och hållet slopa ifrågavarande anslag. Men jag tror, att man kunde taga bort en del af detsamma och ställa ett förslagsanslag till Kongl. Maj:ts förfogande under den tid, hvarunder man skulle afveckla denna straffinrättning. Jag skall derför be att få göra det yrkande,

att kammaren för sin del ville på det sätt bifalla min motion, att kammaren till värfvade arméns disciplinkompani på extra stat för år 1895 beviljar ett anslag af 12,600 kronor, men att det nu såsom förslagsanslag till disciplinkompaniet utgående belopp af 32,000 kronor icke vidare i riksstaten uppföres.

Jag anhåller, herr talman, om proposition på detta mitt yrkande.

Vidare anförde:

Herr John Olsson: Jag skall be att få instämma i det yrkande, som framstälts af den ärade motionären. Jag anser nemligen, att Riksdagen här har ett förträffligt tillfälle att vidtaga en ganska afsevärd besparing på den eljest ständigt växande fjerde hufvudtiteln. Utskottet har såsom skäl för sitt tillstyrkande af anslaget endast kunnat anföra, att någon förändring i afseende på anslaget till disciplinkompaniet icke synes böra vidtagas, innan den begärda utredningen om upphörande af bortskänkningsstraffet kommit till stånd. För min del kan jag icke dela denna utskottets uppfattning. Jag tror tvärtom, att Riksdagen genom att nu besluta en nedsättning i anslaget skulle gifva tillbörlig kläm och eftertryck åt den anhållan, som Riksdagen uti sin förut beslutade skrifvelse till Kongl. Maj:t har uttalat.

Det anslag, som här är i fråga, sönderfaller, såsom synes af utskottets betänkande i två delar: ett *bestämdt* anslag och ett *förslagsanslag*. Det bestämda anslaget utgår hufvudsakligen till aflöningar för kompanichefen, subalternofficerarne och underbefälet. I detta anslag har motionären icke föreslagit någon annan förändring, än den att kammaren, för att markera sin önskan att detta anslag endast bör vara provisoriskt, må bevilja detsamma på extra stat i stället för ordinarie.

Hvad beträffar förslagsanslaget, utgår detsamma deremot hufvudsakligen till underhåll åt truppen, till beklädnad, till renhållning, sjukvård och dylikt. Dessa utgifter äro uppenbarligen sådana, att de när som helst kunna indragas, utan att man på något sätt går berättigade intressen för nära.

Angående anslag till disciplinkompaniet. (Forts.)

Jag väntar mig nu visserligen, att man skall komma att göra den anmärkningen, att här är fråga om ett ordinarie anslag, och att ett dylikt anslag icke skulle kunna utan vidare indragas. För min del kan jag alldeles icke dela denna uppfattning eller medgifva, att denna invändning är befogad. Jag känner nemligen icke någon paragraf i grundlagen, som frånkänner Riksdagen rätt att indraga ett ordinarie anslag. Äfven de ordinarie anslagen framläggas ju för Riksdagen till granskning och pröfning; och jag hemtar deruti ett stöd för den uppfattningen, att Riksdagen sålunda kan bevilja eller icke bevilja äfven ett ordinarie anslag. Hvarför skulle eljest de ordinarie anslagen underställas kamrarnes pröfning? Jag tviflar således icke på, att kammaren har sin rätt fullkomligt fri och oförkränkt att bevilja eller icke bevilja nu ifrågavarande ordinarie anslag.

Motionärens yrkande om indragning af anslaget träffas ej heller utaf den anmärkning, som för några dagar sedan af en högt ärad ledamot på stockholmsbänken rigtades mot ett af mig då framstäldt yrkande om indragning af anslaget till krigshofrättens militära ledamöter. Nämnde ledamot anmärkte då, att man icke skulle kunna indraga anslaget till krigshofrätten, derför att densamma vore en i lag grundad institution, till hvilken Riksdagen fördenskull icke skulle kunna neka anslag. Om också denna anmärkning vore befogad — hvilket jag emellertid visserligen icke kan medgifva — så eger densamma likväl icke någon tillämpning i nu föreliggande fall; ty här är det icke, såsom då, fråga om någon i lag grundad institution, utan om en institution, som grundar sig på disciplinstadgan, hvilken i sin tur tillkommit på administrativ väg. Jag antager då, att Kongl. Maj:t äfven kan på administrativ väg besluta afskaffandet af disciplinkompaniet, derest Riksdagen icke vidare beviljar anslag för detta ändamål.

Under sådana förhållanden, och då jag tror det vara synnerligen önskligt att en sådan indragning kommer till stånd ju förr dess hellre, samt då dertill kommer, att besparingar just på fjerde hufvudtiteln äro oundgängligen nödvändiga, derest icke denna hufvudtitel skall växa Riksdagen öfver hufvudet, anhåller jag för min del att få instämma i det yrkande, som framstälts af motionären.

Herr vice talmannen Danielson: Den motivering utskottet har begagnat är icke lång, men jag tror verkligen, att den är fullt hållbar. Så länge som detta disciplinkompani förefinnes och vederbörande ega rätt att dit sända manskap, som brutit mot disciplinstadgan, så länge är det väl ej möjligt för Riksdagen att indraga anslaget. Utskottet för sin del hyste den uppfattningen, att detta ej kunde låta sig göra, så länge gällande bestämmelser förefunnes. Vi trodde, att först då, när den skrifvelse Riksdagen till Kongl. Maj:t aflåtit återkommit till Riksdagens pröfning, vore rätta tillfället inne att äfven pröfva och dervid antingen bevilja eller indraga detta an-

Angående anslag till disciplinkompaniet. (Forts.)

slag. Men huruvida det är möjligt att göra det nu, då detta kompani, såsom jag nämnde, förefinnes, grundande sig på gällande bestämmelser, hvilka Riksdagen icke gerna kan på detta sätt bryta — det synes mig mycket tvifvelaktigt. Det är dessa skäl, som för utskottet varit bestämmande. Jag vet verkligen icke, hvilka fullgiltiga skäl skulle föreligga, som gåfve Riksdagen möjlighet att nu indraga detta anslag, utan betviflar, om Riksdagen har rätt att göra det. Hvad åter beträffar anslagets upptagande på extra stat, så förelåg intet yrkande derom i motionen; och äfven det synes mig svårligen kunna låta sig göra.

Det är dessa skäl, som legat till grund för utskottets motivering, och jag kan nu ej heller göra annat än yrka bifall till utskottets förslag.

Herr von Krusenstjerna: Det synes, som om man här ville gå nästan hastigt till väga i riksdagens sista timmar. Talaren på stockholmsbänken har sjelf erinrat om den anmärkning, som vid ett föregående tillfälle framställdes mot ett af honom då framkastadt förslag. Den anmärkning, som vid det tillfälle framställdes mot hans då gjorda yrkande, synes mig kunna ännu kraftigare träffa det af honom *nu* gjorda, ty då var — jag vill erinra om det — fråga om indragning af ett *extra ordinarie* anslag; nu är det åter fråga om indragning af ett *ordinarie*. Man vill indraga det för att tilltvinga sig verkställigheten, icke af ett utaf Riksdagen fattadt beslut, utan af en uttalad önskan. Riksdagen har beslutit en skrifvelse till Kongl. Maj:t, hvari den begär en utredning om disciplinkompaniets fortvaro eller icke, och utan att afvakta utgången af denna utredning, vill man indraga ett anslag, som är nödvändigt för den vid detta kompani anställda personal. Det synes mig, att man här slagit in på en ganska betänklig väg, och derför ber jag få förena mig med herr vice talmannens yrkande.

Herr John Olsson: Jag ber att få med ett par ord besvara den siste ärade talarens anförande. Jag erinrade visserligen om den anmärkning som framställdes mot yrkandet om indragning af anslaget till krigshofrättens militära ledamöter, men jag gjorde det alldeles icke för att medgifva rigtigheten af den då mot mig rigtade anmärkningen. Jag vidhåller tvärtom den uppfattning, som jag då förfäktade och som jag äfven nu vill framhäfva, att Riksdagen har sin rätt oförkränkt och oinskränkt att bevilja eller icke bevilja hvarje begärdt anslag, vare sig det är ett ordinarie eller ett extra anslag. När Riksdagen således anser, att ett anslag icke vidare är behöfligt, har Riksdagen efter mitt förmenande full rätt att indraga ett sådant anslag. Att det är ett ordinarie anslag finner jag alldeles icke innebära något skäl, hvarför det ej skulle kunna afslås, ty jag känner, såsom jag nyss nämnde, icke någon paragraf i grundlagen, som beröfvar Riksdagen dess rätt att pröfva och afslå ett ordinarie anslag. I annat fall skulle

kamrarne ju icke hafva sin pröfningsrätt qvar i afseende på de ordinarie anslagen.

Angående anslag till disciplinkompaniet. (Forts.)

Den ärade talaren yttrade vidare, att man icke bör på sådant sätt söka framtvinga bifall till ett önskningsmål som Riksdagen uttalat. Jag tror tvärtom, att det är en mycket lämplig utväg, som står Riksdagen till buds, att genom att vägra eller nedsätta ett anslag så att säga understryka de önskningar Riksdagen uttalat i afseende på t. ex. en organisationsfråga. Det kan ju icke gerna af någon bestridas, att icke Riksdagen har rätt att nedsätta ett sådant anslag som detta. Jag förmodar sålunda också, att den siste ärade talaren skall medgifva, att Riksdagen kan nedsätta detsamma till ett minimum, det vill säga afslå det helt och hållet. Jag vidhåller för den skull mitt yrkande.

Herr Jonsson i Hof: Icke tror jag det kan råda tvifvel om att Riksdagen eger att nedsätta eller helt och hållet indraga ett anslag, derför att det blifvit uppfördt på ordinarie stat, men här är frågan, om man kan göra det, under det att den institution, till hvilken anslaget är afsedt, finnes qvar. Det är väl sjelfva kärnpunkten i detta fall. Man skulle ju kunna säga, att eftersom detta disciplinkompani egentligen icke tillkommit på grund af beslut, fattadt af Kongl. Maj:t och Riksdagen gemensamt, utan såsom en ekonomisk lagstiftningsaffär eller i kommandoväg, Riksdagen kunde vara i sin goda rätt att indraga anslaget. Men i alla fall är det väl knappast synnerligen lämpligt att gå till väga på det sättet, utan man får väl lugna sig och se tiden an, huruvida icke den utredning Riksdagen begärt kan leda derhän att anslaget ett annat år blir mindre behöfligt eller kanske kan helt och hållet indragas. Det torde derför vara klokast, att kammaren bifaller utskottets förslag, och jag har ingen anledning att yrka annat än bifall.

Herr Hedin: Jag skall icke inlåta mig på frågan om lämpligheten att nu minska eller indraga anslagen till disciplinkompaniet, men jag vill säga, att den omständigheten, att dessa anslag äro uppförda på ordinarie stat icke i någon den ringaste mån inverkar på Riksdagens fullt formella rätt att minska eller helt och hållet indraga desamma. Det kan finnas anslag uppförda på extra stat, som det i betraktande af omständigheterna skulle vara lika betänkligt att indraga som trots något ordinarie anslag. Huruvida ett anslag är af sådan beskaffenhet, att det må af Riksdagen, utan att Riksdagen derigenom skall anses hafva öfverträdt sin befogenhet, indragas eller icke, beror icke på dess namn af ordinarie anslag eller dess plats på ordinarie budgeten, utan det beror af dess beskaffenhet, det vill säga af ändamålet, för hvilket det blifvit beviljadt, och sättet, på hvilket det tillkommit. Om t. ex. indragningen skulle hafva till följd, att derigenom tredje mans rätt kränktes eller regeringen sattes ur stånd att uppfylla lagligen åtagna förpligtelser, då blefve visserligen ansla-

Angående anslag till disciplinkompaniet. (Forts.)

get indraget, när Riksdagen förklarade, att detsamma icke vidare skulle hafva plats på riksstaten, men då lär det väl ej kunna bestridas, att medlen för fullgörande af ovilkorligen åliggande lagliga skyldigheter finge af regeringen på annat sätt anskaffas. Något sådant förhållande inträffar icke här. Här kränkes icke någon tredje mans rätt. Och vidare inträffar icke här det förhållandet, att Riksdagen undandrager Kongl. Maj:t anslag för en institution, som är stadgad i lag, tillkommen med Riksdagens samtycke; utan här blir fråga om inskränkning af anslag till en institution, som tillkommit i följd af Kongl. Maj:ts administrativa lagstiftningsrätt, och der är Riksdagen alldeles icke bunden derigenom, att den visserligen under en lång följd af år gifvit anslag till den institutionen. — Vidare är det alldeles gifvet, att, om Riksdagen skulle bifalla det af den ärade motionären framstälda förslaget, Kongl. Maj:t icke, på sätt en ärad talare antydde, derigenom blefve beröfvad de för personalen nödiga anslag. *Personalen* — dermed menas väl icke de bortskänkta gardisterna, utan dermed menas befäl och underbefäl. Visserligen är det ifrågasatt, att summan skulle sättas på extra stat, och detta motiveras väl deraf, att det icke kan vara rimligt, att, om disciplinkompaniet upphäfves, dess nuvarande befäl och underbefäl, sedan de blifvit qvitt sin tjenst, skulle få uppbära samma lön som under tjenstens utöfning, utan innebär väl anslaget det, att befäl och underbefäl icke ställas på bar backe. Kongl. Maj:t skulle emellertid under nästa år hafva lika mycket penningar att aflöna dem med som nu; och Kongl. Maj:t skulle då också hafva tid att förbereda och för nästkommande Riksdag framlägga förslag till lämplig anordning — så att *formaliter*, vill jag säga, finnes det enligt min tanke icke några betänkligheter emot motionärens förslag.

Härmed förklarades öfverläggningen i detta ämne slutad. Enligt de gjorda yrkandena gaf herr talmannen propositioner *dels* på bifall till utskottets hemställan och *dels* på afslag derå och bifall till det af herr Bengtsson under öfverläggningen framstälda förslag; och fann herr talmannen den förra propositionen vara besvarad med öfvervägande ja. Herr John Olsson begärde likväl votering, hvilken ock företogs enligt följande nu uppsatta och af kammaren godkända voteringsproposition:

Den, som bifaller statsutskottets hemställan i utlåtandet n:o 5 a, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det af herr Jöns Bengtsson under öfverläggningen framstälda yrkande.

Omröstningen visade 149 ja mot 40 nej; varande alltså utskottets hemställan af kammaren bifallen.

§ 3.

Angående beredande af ökadt utrymme för tekniska skolan i Stockholm m. m.

I ordningen förekom härnäst statsutskottets utlåtande n:o 53, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående beredande af ökadt utrymme för tekniska skolan i Stockholm m. m.

Med åberopande af bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden för den 9 nästlidne mars hade Kongl. Maj:t i en samma dag till Riksdagen aflåten, till statsutskottets förberedande behandling remitterad proposition (n:o 61) föreslagit Riksdagen att bevilja ett årligt anslag af 5,000 kronor till landtbruksakademien för beredande af annan lämplig lokal för uppställning och förevisning af akademiens samlingar, under förutsättning att för tekniska skolans i Stockholm behof finge användas den lokal i nämnda skolas hus, som akademien för närvarande innehade.

Utskottet hemstälde:

»att Kongl. Maj:ts förevarande framställning må på det sätt bifallas, att Riksdagen å extra stat för år 1895 beviljar ett anslag af 4,000 kronor till landtbruksakademien för beredande af annan lämplig lokal för uppställning och förevisning af akademiens samlingar, under förutsättning att för tekniska skolans i Stockholm behof, får användas den lokal i nämnda skolas hus, som akademien för närvarande innehar.»

Efter uppläsande häraf anförde:

Herr Jonsson i Hof: Herr talman, mine herrar! Som herrarne torde finna af detta utlåtande, har statsutskottet satt ned det belopp, som af Kongl. Maj:t begärts i ersättning för de lokaler, landtbruksakademien skulle afstå, från 5,000 till 4,000 kronor; och med anledning deraf, att det var osäkert, huruvida akademien ville godkänna en sådan nedsättning, har föreslagits, att detta belopp skulle uppföras på extra stat i stället för på begärd ordinarie stat. Nu har emellertid sedan dess den upplysning meddelats från landtbruksakademien, att den på inga vilkor anser sig kunna gå in på att anslaget föres på extra stat, emedan, om akademien skulle antaga anbudet af 4,000 kronor, flytta bort sina saker och hyra sig en ny lokal, Riksdagen kunde ett kommande år vägra denna ersättning af 4,000 kronor. För

Angående beredande af ökadt utrymme för tekniska skolan i Stockholm m. m. (Forts.)

att således möjliggöra, att aftal må komma till stånd, emedan det är af högsta behof påkalladt för tekniska skolan, har öfverenskommelse träffats mellan några ledamöter i utskottet att här göra ett förslag till ändring i detta fall, så att anslaget måtte komma på ordinarie stat. Detta har naturligtvis i sak ingen betydelse; ty om akademien icke vill antaga dessa 4,000 kronor, är Riksdagen lika oförhindrad att ett kommande år draga in anslaget, om det står på ordinarie stat, som om det satts på extra stat. Men när å andra sidan anslagets uppförande på ordinarie stat kan möjliggöra, att aftalet kommer till stånd, är det nog rigtigt och praktiskt, att man sätter anslaget på ordinarie stat.

Jag skall derför taga mig friheten föreslå, att kammaren måtte besluta, att Kongl. Maj:ts förevarande framställning må på det sätt bifallas, att Riksdagen beviljar ett årligt anslag af 4,000 kronor till landtbruksakademien för beredande af annan lämplig lokal för uppställning och förevisning af akademiens samlingar, under förutsättning att för tekniska skolans i Stockholm behof får användas den lokal i nämnda skolas hus, som akademien för närvarande innehar.

Och om nu kammaren kommer att bifalla ett sådant ändringsyrkande beträffande klämmen, följer derutaf, att äfven en liten ändring i motiveringen behöfver göras, på det att beslut och motiv måtte hänga i hop. Derför föreslår jag på samma gång, att ifrån tredje raden, uppifrån räknadt, på 9:de sidan, det skulle komma att heta: Då vidare akademiens inkomststat ej skäligen bör ökas med anslag utöfver det belopp, som anses motsvara hvad akademien kommer att årligen utgifva för en utställningslokal, anser utskottet den föreslagna årliga ersättningen utan skada kunna nedsättas till 4,000 kronor.

Jag anhåller, herr talman, om proposition på detta mitt yrkande.

Häruti instämde herr *Nilsson* i Skärhus.

Herr Petersson i Runtorp: Jag tror, att några ord till i motiveringen skulle bort, nemligen: »hvilket belopp, innan den slutliga uppgörelsen med akademien kommit till stånd, torde böra uppföras å extra stat». De få väl lof att tagas bort, när man beslutar, att beloppet skall sättas på ordinarie stat. Det är slutet på samma stycke i motiveringen. — Eller strökos dessa ord? Jag uppmärksammade icke detta.

Vidare yttrades ej. I enlighet med det af herr Jonsson i Hof framstälda yrkande biföll kammaren utskottets hemställan med den ändring, att orden »å extra stat för år 1895 beviljar ett anslag» utbyttes emot orden »beviljar ett årligt anslag»; och antogs jemväl den af herr Jonsson föreslagna ändring i motiveringen.

§ 4.

Om anslag till förvärfvande för statens samlingar af vissa föremål ur konstsamlingen å Finspong.

Till kammarens afgörande förelåg vidare statsutskottets utlåtande n:o 54, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition om anslag till förvärfvande för statens samlingar af vissa föremål ur konstsamlingen å Finspong.

I detta utlåtande hemstälde utskottet:

»att Riksdagen må, med bifall till Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning, å extra stat för år 1895 anvisa ett anslag af högst 15,000 kronor till inköp ur konstsamlingen å Finspong af sådana föremål, hvilkas förvärfvande för statens samlingar kan anses önskvärdt.»

Häremot hade reservation afgifvits af herrar *A. Persson* i Mörarp, *H. Andersson* i Nöbbelöf, *O. Jonsson* i Hof, *Lasse Jönsson*, *P. Pehrson* i Törneryd, *C. Persson* i Stallerhult, *N. Petersson* i Runtorp, *J. E. Wikstén*, *A. P. Danielson*, *N. Nilsson* i Skärhus, *S. B. Bruhn* och *Ollas A. Ericsson*, hvilka hemstält, att Kongl. Maj:ts förevarande framställning icke måtte af Riksdagen bifallas.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, anförde:

Herr Jonsson i Hof: Herr talman, mine herrar! Jag skall taga mig friheten att yrka afslag på utskottets framställning och bifall till den reservation, som af ledamöterna från denna kammare vid betänkandet afgifvits. I denna reservation äro i korthet skälen för reservanternas åsigt framstälda, att nemligen den skola, som det här skulle gälla att vidare tillgodose, i det hela taget är ganska väl representerad i nationalmuseum. Men dessutom kan man ju lägga till, att under sådana ekonomiska förhållanden, då man får med ljus och lykta söka upp nya skatter för att få budgeten att gå i hop, man icke bör, utan att det förefinnes ett verkligt behof, som icke kan afvisas eller bestridas, gerna bevilja medel för ett ändamål af den beskaffenhet, hvarom det här är fråga. Det torde nog kunna bestämdt sägas, att denna gamla konstrigtning, om det också kan hafva ett visst intresse, att, den är fullständigt representerad vid en statens konstsamling, dock icke har någon egentligt stor betydelse, knappast kanske ens mindre betydelse, för utbildningen af konstnärer i vår tid, då de ju icke längre på det hela taget hafva tendens att följa den skola, som en gång stod högt i flor, och det väl icke är så värst mycket att hemta ur den heller.

Jag tror derför, att kammaren på goda skäl bör bifalla denna reservation.

Om anslag till förvärfvande för statens samlingar af vissa föremål ur konstsamlingen å Finspong. (Forts.)

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Gilljam: Herr grefve och talman, mine herrar! Ehuru jag väl ser, att alla ledamöterna i statsutskottet från denna kammare reserverat sig mot utskottets hemställan om bifall till Kongl. Maj:ts framställning i denna del, anser jag mig dock både böra och kunna göra en hemställan till kammaren om bifall till utskottets tillstyrkande.

Den siste ärade talaren har erinrat, att reservanterna först anfört det skälet, att de föremål, för hvilkas förvärfvande anslag nu blifvit begärdt, »till sin förnämsta del äro alster af konstskolor, hvilka redan förut äro i nationalmuseum jemförelsevis väl representerade.» Ja, mine herrar, det är alldeles samma skäl, som nationalmusei nämnd och i likhet med den fria konsternas akademi anfört såsom skäl för behofvet af detta anslag. Vårt nationalmuseum får väl anses vara en jemförelsevis anspråkslös anstalt, om det sammanställes med de många stora dylika, som finnas i utlandet, men äfven ett mindre museum kan hafva stort värde, och detta värde blir i väsentlig mån förökadt, om detta museum är i något särskildt afseende relativt fullständigt och väl representeradt. Nu är förhållandet det, att vårt nationalmuseum är ganska väl försedt med representativa taflor af de nederländska konstskolorna. Just derför anser musei nämnd det vara så mycket angelägnare och derjemte lättare att fylla de luckor, som nu förefinnas, och derigenom göra samlingen uti ifrågavarande hänseende ännu fullständigare. Nationalmusei nämnd har derjemte antydt, att dess tillgångar för närvarande äro särskildt knappa. Såsom förklaring häraf, har bland annat anförts, att nationalmuseum i fjol för statens samlingar räddade värdefulla saker genom inköp ur Hammerska samlingarna, som då utbjödos till salu i utlandet, och att nationalmuseum för detta ändamål användt icke mindre än 6,000 kronor, som nu skola gäldas. Vidare har nationalmusei nämnd erinrat, att den Gieseckeska fonden, som annars är för nationalmuseum en mycket god tillgång, för närvarande gifver blott liten afkastning, derför att en af donationens hus nu håller på att ombyggas, i följd hvaraf å ena sidan hyrorna derifrån gå bort, och å andra sidan stora omkostnader måste göras. Vidare har i detta hänseende anförts, att afkastningen af den Gieseckeska fonden, likasom af den Scharpska fonden, enligt Kongl. Maj:ts bestämmelse till en del skall användas för nationalmusei prydande med väggmålningar i öfre och nedre vestibulen, hvarigenom sålunda staten utan omedelbar kostnad får en sin praktbyggnad dekorerad på ett byggnaden värdigt sätt.

Den föregående talaren menade också, att dessa ifrågavarande taflor icke kunde hafva något särskildt värde för undervisningen. Fria konsternas akademi har uttalat en motsatt åsigt i det afseendet och förklarat att detta inköp ur den akademiska undervisningens synpunkt har stor betydelse. Om också vår tids måleri icke är öfverensstämmande med dessa gamla skolors, så hindrar det icke, att det kan vara ytterst lärorikt för den blifvande målaren att få studera dessa taflor.

Om anslag till förvärfvande för statens samlingar af vissa föremål ur konstsamlingen å Finspong. (Forts.)

För det andra argument, som den föregående talaren, liksom reservanterna inom utskottet, anförde, eller att statens tillgångar icke medgifva att man anslår för ifrågavarande ändamål den begärda summan, måste jag naturligtvis till en del böja mig, men jag vågar dock göra den invändningen, att om man har tillräckligt intresse för sjelfva saken, tror jag icke att tillgångar skola saknas. Jag vågar i detta afseende hänvisa på — hvad också synes af statsrådsprotokollet — att norska staten anvisade 14,000 kronor på extra stat för inköp för Norges räkning ur Hammerska samlingarna, för hvilket ändamål svenska staten icke anvisade något belopp. Man får vid dylika saker noga tänka på att det tillfälle, som bjudes i dag, icke kommer igen i morgon, utan man måste begagna det rätta ögonblicket.

Nationalmusei nämnd har ansett anslaget för ifrågavarande inköp vara af en bjudande nödvändighet, och med det stödet hemställer jag ännu en gång till kammaren att benäget lemna sitt bifall till utskottets förslag.

Herr Odhner: Herr talman! Jag ber att för min del få yrka bifall till utskottets förslag. Jag tror, att det icke vore rätt, om staten försummade det tillfälle, som nu erbjuder sig, att förvärfva sig åtminstone en del af Finspongs-samlingen. Det är ett tillfälle, som icke återkommer. De konstverk, som här ifrågasättas till inköp, kunna antagligen nu fås till ett vida billigare pris än det, som betingas på utlandets konstmarknad, och dessa konstverk hafva utom sitt konstvärde äfven ett visst nationelt och historiskt intresse och värde, hvilket då skulle så att säga följa med på köpet. Jag nämnde, att samlingarna hafva historiskt och nationelt intresse, oaktadt de äro af utländskt ursprung. Det beror naturligtvis derpå, att samlingarna äro hopbragta på ett svenskt herresäte och af en svensk historisk familj, och de hafva dessutom utöfvat ett visst inflytande på vår egen konstutveckling. Hvad som samlats här i Sverige i konstväg omkring medlet af 1600-talet var hufvudsakligen alster af nederländska skolor, och dessa skolor äro derför också bäst representerade i vårt nationalmuseum. Den föregående talaren har redan fäst uppmärksamheten på den omständigheten, att då reservanterna i nämnda förhållande funnit ett skäl för afstyrkande, så förhåller det sig i sjelfva verket tvärtom, ty det är med afseende å sådana samlingar en fullt rigtig princip att försöka åstadkomma något rigtigt godt i en afdelning, hellre än att skaffa sig ett stort antal medelmåttiga, kanske dåliga taflor i flera afdelningar. Det är också förenadt med mycket stor svårighet att komplettera samlingarna på vissa af de öfriga afdelningarna. Vill man förvärfva en bättre tafla af den italienska skolan, kostar den nu för tiden ofantligt mycket, trettio, fyrtio à femtio tusen kronor och ändå mer.

Den betydelse, som denna samling skulle kunna få för undervisningen vid konstakademien, är redan påvisad. Dertill bör läggas ett annat moment, nemligen att den äfven kan få betydelse för den stora all-

Om anslag till förvärfvande för statens samlingar af vissa föremål ur konstsamlingen å Finspong. (Forts.)

mänhetens bildning och smak genom att införlifvas med nationalmusei samlingar. Nationalmuseum är ju i sjelfva verket en sant demokratisk bildningsanstalt, tillgänglig för hög och låg. Det är också en mycket populär institution, hvarom bäst vittna de stora skaror af menniskor, som i synnerhet om söndagarne fylla dess salar och derifrån medföra intryck af värde. Jag tror att nationalmuseum förtjenar, äfven ur denna synpunkt, att omhuldas af Andra Kammaren. På dessa skäl, herr talman, tar jag mig friheten yrka bifall till utskottets förslag att i en väsentlig del komplettera nationalmusei samlingar.

Herr *Boëthius* förenade sig med herr Odhner.

Herr von Friesen: Det torde icke vara kammaren obekant, att, när anslag begäras, skäl ofta anföras af alldeles motsatt art. Nu anföres här såsom skäl för inköpet af de holländska taflorna, på Finspong, att nationalmusei samling af sådana taflor förut är ganska rik. Jag är säker på att om nationalmusei samling på sådana taflor varit fattig, så hade detta anförts såsom ett ännu mera talande skäl för inköp af dessa taflor.

Det har sagts, att detta inköp skulle vara ur nationel synpunkt att förorda. Ja, om dessa taflor varit af svenska mästare, då hade jag kunnat fatta det påståendet. Men nu är förhållandet det, att det är till Sverige inflyttade holländare och deras efterkommande, som införskaffat dessa holländska taflor. Att då säga, att det är ett nationelt intresse att inköpa dem, torde knappast vara rigtigt.

Man har sagt, att det tillfälle, som i dag bjudes, icke kommer att hädanefter erbjuda sig. Man tror således, att denna auktion på taflor skall vara främmande för kontinentens tafvelsamlare och konsthandlare. Jag tror icke detta. Nog känna de till denna auktion, och nog komma prisen här att ställa sig alldeles motsvarande de pris, som dylika taflor på kontinenten skulle betinga.

Vi skulle söka lägga an på att få en fullständig samling, eller något så när fullständig samling — jag minnes icke hvilketdera uttrycket, som användes — af holländska taflor. Samlingar af holländska taflor äro särskildt i många af tysklands muséer ganska omfattande, och att försöka täfla med dem, tror jag icke för oss lönar mödan. Vi behöfva icke egentligen få flera holländska taflor representerade på vårt museum, vi hafva sådana der redan i en ganska tillräcklig mängd. För öfrigt är det ju icke fråga om, att det icke kan vara lämpligt och ändamålsenligt att fortfarande holländska taflor inköpas för nationalmuseum, men att forcera detta inköpande genom att bevilja ett särskildt extra anslag för den ifrågavarande tafvelauktionen, kan jag icke gilla. Jag yrkar bifall till reservationen.

Häruti insämde herrar *Sjö* och *Norman*.

Om anslag till förvärfvande för statens samlingar af vissa föremål ur konstsamlingen å Finspong. (Forts.)

Herr Themptander: Jag vill inlägga en liten gensaga mot den siste ärade talarens uppfattning derom, att konsten icke skulle hafva en mer universel karakter, utan att det skulle för oss företrädesvis vara af intresse att inköpa taflor af inhemska mästare. För min del finner jag denna begäran, som utskottet tillstyrkt, alldeles naturlig, när vårt museum har en så rikhaltig samling taflor af dessa här omtalade nederländska skolorna, hvilken samling intager en så framstående plats, att den är kanske den fjerde eller femte i hela Europa af så beskaffade samlingar från dessa skolor. Denna samling i vårt nationalmuseum, är så bemärkt, att det alls icke är ovanligt, att främlingar komma hit för att studera densamma, och då kan jag icke finna annat, än att det är ett rent patriotiskt intresse, att man, när ett så exceptionelt tillfälle erbjuder sig att komplettera dessa samlingar med värderika alster från dessa skolor, icke skjuter ifrån sig ett sådant tillfälle. Jag tror, att en motsatt uppfattning skulle förefalla allmänheten temligen besynnerlig. Här hafva dessa taflor i öfver 200 år funnits i Sverige. Jag vill icke bestrida, att icke denna auktion kommer att uppmärksammas i utlandet, och derför tror jag icke heller, att vi kunna inköpa de taflor, som nu företrädesvis lära vara af intresse att förvärfva, för något synnerligen godt pris, men det är gifvet, att vi få dem för betydligt billigare pris än vi skulle få, om dessa utländska spekulanter först förvärfvade dem, och vi sedan skulle återköpa dem.

Det är klart, att utgiften är af en viss betydelse, men, mine herrar, vi få väl erkänna, att det gifves äfven beaktansvärda ideella intressen, och när beloppet icke är större än här, så kan jag icke medgifva, att det ur budgetssynpunkt kan vålla oss några synnerligt stora bekymmer. Det är derför som jag mot den siste talaren verkligen vågar påstå, att det är ett fosterländskt intresse, som här skulle tillgodoses, och detta fastän taflorna icke äro af inhemska mästare.

Herr von Friesen: Jag ber att få fästa den ärade talarens uppmärksamhet på att jag icke sagt, att det icke för oss skulle vara af intresse att köpa andra taflor än inhemska, men då en talare före mig sagt, att här förefunnes ett *nationelt* intresse, så var det emot detta uttryck, som jag opponerade mig, emedan jag här icke kunde finna något intresse, som man kunde kalla särskildt nationelt, och det vidhåller jag fortfarande. Ett nationelt intresse bör väl omfatta sådant, som inom vår nation har sitt ursprung, men så är icke förhållandet med dessa taflor.

Det är nog sant, att om man först låter taflorna gå öfver i utländska händer och sedan återköper dem, så faller det sig dyrare, men det har, tror jag, ingen tänkt på.

Vidare anförde den föregående talaren, att äfven ideella intressen äro synnerligen beaktansvärda. Jag är den förste att erkänna detta, men frågan är nu, om, när man en gång bestämt, för hvilket belopp man årligen skall inköpa taflor, det nu finnes några särskilda skäl

Om anslag till förvärfvande för statens samlingar af vissa föremål ur konstsamlingen å Finspong. (Forts.)

att öfverskrida detta anslag. Det är det, som jag anser icke förefinnas, och jag vidhåller derför mitt yrkande.

Herr Petersson i Runtorp: Utom de skäl för afslag, som finnas i reservationen anförda, skall jag be att få tillägga ett par.

Det har mig veterligen icke visats, att man har plats för dessa taflor i nationalmuseum. Jag fruktar, att så kanske ej är förhållandet. Jag var med på den tiden, då vi beviljade anslag till byggande af nationalmuseum, och vet, att det blef ganska dyrbart. Vi hafva redan så fullt med taflor, att man icke får plats med flera, och om vi nu för dessa taflors skull måste bygga ett nytt museum, så blifva dessa taflor ganska dyrbara.

Jag tror derför, att vi dröja med den här saken ännu så länge, och blott skaffa oss inhemska taflor, som äro värda att taga vara på och sätta upp i museum.

Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr Odhner: Då en föregående talare hade svårt att fatta det uttryck, jag begagnade om den ifrågavarande tafvelsamlingen, nemligen att den hade ett nationelt historiskt intresse, så ber jag, att få visa honom, hvari detta består. Jag menade naturligtvis att denna samling, som hopbragts af en historiskt berömd slägt, är att betrakta såsom en frukt af den höga nationella uppblomstring, som egde rum i vårt land under dess storhetstid, en frukt af det konstsinne och den rikedom, som under detta tidehvarf funnos förenade hos vissa bland våra stora slägter. I denna mening måste det med full rätt kunna sägas, att denna samling äfven har ett nationelt intresse.

Det är blott denna förklaring, jag velat gifva.

Öfverläggningen var härmed slutad; och efter det propositioner af herr talmannen gifvits enligt de olika yrkandena, afslog kammaren utskottets hemställan och Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

§ 5.

Angående ändrade bestämmelser rörande lönetursberäkning för vissa lärare.

Föredrogs härefter statsutskottets utlåtande n:o 56, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående dels ändrade bestämmelser rörande lönetursberäkning för vissa lärare, dels inrättandet af en kommission för bedömande af undervisningsprof för lärarebefattningar.

Med tillstyrkande af hvad Kongl. Maj:t i sådant afseende föreslagit, hemstälde utskottet under *mom. a):*

»att Riksdagen må medgifva, att bestämmelsen beträffande godkändt undervisningsprof såsom vilkor för lönetursberäkning såsom

adjunkt vid allmänt läroverk må upphöra att gälla, samt att denna ändring må vinna tillämpning från och med början af nästa kalenderår.»

Angående ändrade bestämmelser rörande lönetursberäkning för vissa lärare. (Forts.)

I fråga härom anförde:

Herr Boëthius: Som herrarna finna, är det här föreslaget, att denna rättighet skall tillkomma adjunkter, men deremot icke lektorer. Utskottet liksom Kongl. Maj:t och komitén stöder detta förnämligast på två omständigheter. Den ena är att åtskilliga, som skola blifva lektorer, hafva genomgått profår, innan de hafva full lektorskompetens, och den andra omständigheten är den, att ehuru de kunna hafva formel lektorskompetens, så kan det hända, att de icke i sin examen hafva sådana ämnen, att de hafva så att säga reel lektorskompetens, och i sådant fall är det icke lämpligt, att de skola få åtnjuta denna förmån. Jag erkänner, att *om* dessa förutsättningar förefinnas, så är det icke heller lämpligt att de skola utan vidare få räkna tjenstår. Men det *kan* också hända att sådana personer, som göra sig kompetenta till lektorat, genomgå profår först sedan de vunnit denna kompetens och att de i sin examen, genom hvilken de få den formella lektorskompetensen, anordnat ämnena så, att de verkligen hafva äfven den reella kompetensen, och då är det en obillighet mot dessa att de icke skola hafva samma rätt som de, hvilka vunnit kompetens för adjunktur.

Dessutom är det från alla håll erkändt, att det vore önskligt, om dessa prof för vinnande af lönetursberäkning kunde så mycket som möjligt inskränkas, och således vore det äfven önskligt, om detsamma kunde gälla för blifvande lektorer.

På grund häraf skulle jag vara böjd för att önska återremiss, men då jag knappast tror, att detta i riksdagens sista tid kan leda till något resultat, och då det i allt fall är en så stor fördel att dessa prof bortfalla för dem, som skola blifva adjunkter, så skall jag icke framställa något yrkande, så vidt jag icke skulle vinna understöd i min åsigt. Jag har emellertid ansett mig böra påpeka för framtiden, att här icke föreligger en fullständig likhet i rättigheter.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Gilljam: Med anledning af den siste talarens anförande vill jag framhålla, att ingen kan vinna lektorskompetens, förr än han genomgått profår, men detta har, vare sig med eller utan särskilda åtgöranden och bestämmelser, faktiskt kommit att, hvad så väl den teoretiska som praktiska kompetensen angår, företrädesvis afse blifvande adjunkter. Derför anser jag icke, att man under profåret kan om blifvande lektorer skaffa sig sådana garantier, som skulle erfordras för att de skulle få rätt att utan särskildt lektorsprof beräkna lönetur.

Jag hemställer derför om bifall till utskottets förslag.

Herr von Friesen: Ja, något annat än bifall till utskottets

Angående ändrade bestämmelser rörande löneturs-beräkning för vissa lärare. (Forts.)

förslag lärer väl icke kunna komma i fråga, ty äfven om det skulle blifva återremiss, så har utskottet icke, tror jag, någon formel befogenhet att inlåta sig på frågan om lönetursberäkning för lektorer. Men i sjelfva saken måste jag gifva herr Boëthius rätt, ty profåret är väl lika mycket afsedt för blifvande lektorer som för blifvande adjunkter, och ett faktum är att de, som genomgått profår, anses kompetenta att undervisa på lektorsstadiet och ofta erhålla förordnanden att tjenstgöra såsom lektorer. Hvarför då icke blifvande lektorer skulle få räkna sig denna undervisning, som anses vara fullgod, till godo för beräkning af lönetur, kan jag för min del icke fatta.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, och efter af herr talmannen i sådant afseende gifven proposition, biföll kammaren utskottets hemställan.

Om inrättande af en kommission för bedömande af undervisningsprof för lärarebefattningar.

Under *mom. b)* hemstälde vidare utskottet:

att Kongl. Maj:ts förslag om beviljande af ett årligt reservationsanslag af 12,000 kronor för inrättande af en kommission i hufvudstaden, inför hvilken samtliga undervisningsprof för lärarebefattningar vid de allmänna läroverken skulle aflägges, icke måtte af Riksdagen bifallas.

Ordet lemnades till

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Gilljam: Om det vid statsutskottets föregående utlåtande fans många reservanter från denna kammare, så finner jag till min ledsnad, att det icke finnes några alls vid det nu föreliggande. Jag hade dock kunnat hafva en grundad förhoppning att vänta, att någon af denna kammares ledamöter i statsutskottet skulle hafva uttalat en något skiljaktig mening. Jag hade väntat mig detta med anledning af hvad som förekom här i fjol om samma fråga. En enskild motionär hade då framstält förslag om en skrifvelse till Kongl. Maj:t just beträffande detta ärende. Hans motion behandlades af ett tillfälligt utskott, och utskottet slutade sitt anförande med ungefär följande ord: »I öfrigt anser utskottet, att den af 1891 års skolkomité föreslagna anordning är i alla afseenden tillfredsställande, och att den beräknade kostnaden derför, något öfver 10,000 kronor, icke bör lägga hinder i vägen för dess genomförande.»

Det är icke något annat, som nu föreligger, än en närmare utveckling och ett fullständigande af hvad 1891 års skolkomité har föreslagit.

Det tillfälliga utskottet slutade då med följande ord: »då emellertid departementschefen bestämdt uttalat sin anslutning till det berörda förslaget, anser utskottet anledning icke förefinnas för Riksdagen

att hos Kongl. Maj:t göra någon framställning angående sättet för lärareprofs aflägg ande». Man kan häraf icke få någon annan föreställning, än att Andra Kammaren, af diskussionen att döma, då hade samma uppfattning, som detta dess tillfälliga utskott, och jag skulle hafva haft mycken anledning till glädje, om jag återfunnit någonting af dessa åsigter vid behandlingen af Kongl. Maj:ts nu föreliggande fullständiga förslag.

Om inrättande af en kommission för bedömande af undervisningsprof för lärarebefattningar. (Forts.)

Jag skall nu gå öfver till en pröfning af de skäl, som utskottet anfört för sitt afstyrkande. Utskottet förnekar icke, att olägenheterna vid den nuvarande anordningen för lärareprofs aflägg ande äro sådana, att man allvarligen bör taga i öfvervägande, huru de skola kunna undanrödjas eller åtminstone förminskas. Ja, det är verkligen förhållandet, att olägenheterna äro mycket stora. Dessa olägenheter märktes föga under den tid, då den s. k. indigenatsrätten fans, d. v. s. då till lärarebefattningar inom ett stift icke kunde anmäla sig såsom sökande någon annan än den, som genom födsel eller genom Kongl. Maj:ts särskilda medgifvande tillhörde det ifrågavarande stiftet. Olägenheterna framträdde icke heller så synnerligen mycket under den närmast derpå följande tiden, emedan, om jag så får säga, förhållandet mellan tillgång och efterfrågan på lärare då var fördelaktigt för lärarne. För 30 år sedan, d. v. s. under 1860-talet, var det för lärarne särdeles gynsamma befordringsförhållanden, och dessa räckte ett godt stycke in på 1870-talet. Kom den tiden en lärare, som inför domkapitlet aflade ett utmärkt prof, tog han visserligen platsen från en annan, som icke kunde aflägga ett så godt prof. Men äfven denne senare fick oförtöfvadt sig en ordinarie plats. Det var då under flera år mycket vanligt, att, när en lärareplats i Norrland blef ledig, ingen sökande anmälde sig, förrän man flere gånger anslagit platsen ledig. Under sådana omständigheter var det icke så farligt, om betygen vid de särskilda stiften ej sattes så jemnt och lika.

Men helt annorlunda är det för närvarande. Nu kan man med allt skäl säga, att konkurrensen om lärareplatserna är orimlig. Det är nu icke vidare fråga om att blott få användbara eller goda lärare, utan för närvarande har ingen lärare utsigt till befordran, som icke vid ett undervisningsprof kan skaffa sig höga vitsord. Det är särskildt nit och skicklighet i undervisningen, såsom det heter i skollagen, som skall ligga till grund för befordringen, och beträffande vid lärareprof ådagalagd undervisningsskicklighet har det mer än en gång händt, att det varit ett halft betyg, som skilt dem åt, som närmast täflat om en plats. Då gäller det, att det skall finnas likformighet vid dessa betygs afgifvande, ty annars kan lätt stor orättvisa uppstå. Det vore mycket lätt för mig, i synnerhet om jag ville dermed göra mig särskild möda, att draga fram exempel, som visa, huru ytterst ojemnt betygen från de särskilda domkapitlen utdelas. Det kan hända, att en och samma person, i ett och samma ämne, vid ett domkapitel får mycket högre betyg, än han några veckor efteråt får vid ett annat domkapitel. Det kan hända, att om trenne personer täfla, n:o 2 står

Om inrättande af en kommission för bedömande af undervisningsprof för lärarebefattningar. (Forts.)

n:o 1 mycket nära vid ett domkapitel, under det att man icke talar om n:o 3, men några veckor derefter kan det inträffa, att vid ett annat domkapitel n:o 3 går före n:o 2.

Utskottet kritiserar derefter den af Kongl. Maj:t ifrågasatta profkommissionens organisation och säger, att dennas arbetssätt skulle blifva synnerligen tungt. Ja, mine herrar, det är ingen lätt sak, som skall lösas, och derför blifver det verkligen besvärligt både att uppställa och att fullgöra de erforderliga bestämmelserna; men ingen har dock gjort något försök att visa — och jag tror icke heller att det skulle lyckas — att förslaget är outförbart.

Utskottet kommer sedan med några ord, på hvilkas innebörd jag visserligen icke är fullt säker, men jag tror mig dock med en hög grad af sannolikhet kunna förstå, hvartåt de syfta. Utskottet säger nemligen, att profkommissionen »skulle komma att omedelbart eller medelbart medföra olägenheter, hvilka, ehuru af någon annan natur, dock skulle vara jemförliga med de brister i den nu gällande ordningen, som man genom kommissionens inrättande velat afhjelpa.» Jag antager, att utskottet här först och främst syftar på den så mycket omtalade centralisationen. Jag är icke någon gifven vän af centralisation, men der omständigheterna bjuda centralisation, der rädes jag icke heller ett ögonblick för densamma. För öfrigt vill jag nämna för kammaren, att bland dem, som uttalat sitt ogillande af förevarande förslag, har det förekommit många, som påstått, att det i förslaget icke finnes tillräckliga garantier för likformighet. Så olika omdömen får man höra om en och samma sak. I sammanhang med talet om öfverdrifven centralisation har det sagts, att alla lärare skulle, om detta förslag blefve lag och vunne tillämpning, blifva liksom stöpta i en och samma form. Detta är en mycket ogrundad farhåga. Det vore meningen, att Kongl. Maj:t till ledamöter i den ifrågasatta kommissionen skulle utse personer, som hade både den insigt och den erfarenhet, som fordras för att undervisningsprofven icke skulle ledas på ett mekaniskt sätt, utan ledas med omdöme. Det vore för öfrigt icke så farligt, om lärarne skulle till en del blifva stöpta i en och samma form, endast denna form vore en god form. Men om man menar, att individualiteten hos lärarne genom den ifrågasatta anordningen skulle undertryckas, upprepar jag, att detta är en ogrundad farhåga. Ty Kongl. Maj:t skulle naturligtvis se till, att till ledamöter i kommissionen valdes personer, som både kunde bedöma lärarenas individualitet och veta att skänka denna individualitet sitt erkännande.

Den andra af utskottet här åsyftade olägenheten är väl, att domkapitlen icke skulle komma i tillfälle att få se de profvande. Detta skäl underskattar jag icke, ty vore jag föreståndare för ett enskildt läroverk, skulle det icke kunna falla mig in att antaga en lärare, som jag icke sett. Men saken ter sig något annorlunda, när det är fråga om att anställa lärare vid de allmänna läroverken. Då vill staten ovilkorligen ha garanti för att hvarje lärare, som tillsättes, är god, åtminstone fullt användbar; men om de bästa tjenstgöra i Sunds-

Om inrättande af en kommission för bedömande af undervisningsprof för lärarebefattningar. (Forts.)

vall eller i Karlstad, i Linköping eller i Göteborg betyder mindre. Ty staten ser frågan ur det helas synpunkt och icke ur hvarje enskildt läroverks synpunkt.

Så kommer utskottet och säger, att det är en så dyr sak, det är en afsevärd utgift, som det heter. Jag vill då först erinra derom, att detta påstående står i fullständig motsägelse med hvad tillfälliga utskottet i denna kammare i fjol yttrade. Jag hörde då, efter hvad jag kan erinra mig, ingen af kammarens ledamöter bestrida hvad utskottet härom sade, och jag kan tillägga, att åtskilliga af de hörda myndigheterna framhållit, att skollagskomitén bort föreslå ett högre belopp än de nu begärda 12,000 kronorna för bestridande af hithörande kostnader. Olika åsigter igen!

För att ådagalägga, att icke ens det nu begärda afsevärda beloppet skulle enligt utskottets förmenande blifva tillräckligt, säger utskottet, »att troligen långt flera s. k. omprof, än som beräknats, skulle komma att aflägga». Ja, icke är det något angenämt nu att fara från det ena domkapitlet till det andra för att aflägga nya prof, men hvad jag lugnt kan försäkra kammaren, det är, att omprof i onödan inför en och samma myndighet — och det en sådan som denna — icke äro att befara. Här faller det icke gerna någon in att aflägga nytt prof, förrän han känner med sig, att han vunnit verklig förkofran, sedan han sist var åstad och profvade. För öfrigt har Kongl. Maj:t nu verkligen höjt beloppet från ursprungligen antagna 10,000 kronor till 12,000 kronor. Jag fann det tryggast att begära denna sistnämnda summa, som af komiterade nu senast för ändamålet beräknats, ty den syntes behöflig men ock tillräcklig, när allt kommer i sitt normala skick. Denna summa går kanske ut för undervisningsprof redan under för handen varande förhållanden, men den får nu betalas af de obefordrade lärarne, som nödgas åka landet kring, innan de kunna få sig en ordinarie plats.

Den, som möjligen anser den af Kongl. Maj:t begärda summan dryg, bör ock taga i betraktande, hvilka fördelar vinnas genom den ifrågavarande förändringens införande. De äro uppräknade i Kongl. Maj:ts proposition och ganska fullständigt återgifna i utskottets föreliggande utlåtande på sista delen af sid. 16 och första delen af sid. 17. Innehållet är i korthet det, att både lärare och lärjungar skulle få vara i ro, både vid de läroverk, der undervisningsprofven afläggas, och vid de läroverk, från hvilka de profvande komma. De profvande måste naturligtvis vara borta åtskilliga dagar och derunder på egen bekostnad låta någon annan uppehålla undervisningen. Således skulle stora fördelar — till dem vill jag dock såsom den största lägga aflägsnandet af den nuvarande ojemnheten i betygsättningen — vinnas genom ett antagande af Kongl. Maj:ts förevarande proposition.

Jag kommer derefter till det vigtigaste argumentet, som af utskottet anförts mot antagandet af propositionen, och det är, att utskottet satt i fråga, om icke profven borde helt och hållet kunna afskaffas.

Om inrättande af en kommission för bedömande af undervisningsprof för lärarebefattningar. (Forts.)

För min del vill jag icke föreslå Kongl. Maj:t något dylikt. Jag har sagt, att jag anser den nuvarande konkurrensen om lärareplatserna vara orimlig, men det har den med sig, att, i följd af densamma, den enskilde läraren måste både teoretiskt och praktiskt söka sätta sig in i det som till hans kall hör. Detta utgör å ena sidan ett oundgängligt vilkor för att kunna aflägga ett godt prof och framkallar å andra sidan en utveckling, som sätter sin pregel på lärarens hela kommande verksamhet. Vi hafva dessa prof i icke ringa mån att tacka för att vi hafva en sådan lärarecorps som vi ha. Det bevisar icke så mycket, att inga andra embets- och tjenstemän än lärarne aflägga några särskilda prof, innan de få sina platser. Hvart och ett embete har sin uppgift och sin särskilda art och beskaffenhet. Man kan aldrig genom blott och bart rutin och teknisk färdighet blifva en god lärare; dertill fordras något vida mer. Undervisningen är en konst, och denna konst kräfver mycket arbete och mycken öfning af sina adepter. Blott *ett* af de anförda argumenten för lärareprofvens afskaffande anser jag hafva verklig vigt, och det är, att profven icke förekomma i något annat land än Sverige, och jag tillägger Finland. Men ställningar och förhållanden i afseende på lärarebefordringar äro olika hos oss mot hvad de äro i utlandet. För det första får der en hel del af lärarne sina anställningar vid en mängd kommunala och privata skolor, som der förefinnas, och att befordran der icke kräfver något undervisningsprof, det är lätt att förstå. Ty styrelsen eller föreståndaren för en kommunskola eller privatskola tager den, som synes för skolan bäst passande och som man tycker bäst om. Men äfven vid de allmänna läroverken i andra länder sker tillsättningen af lärare på ett sätt, som jag icke tror skulle vara för oss eller våra lärare särdeles tilltalande. Hos oss sker tillsättningen af lärare efter vissa lagbestämmelser, och den, som anser sig vara förbigången, han kan gå med sina besvär till Kongl. Maj:t. Något dylikt torde deremot sällan förekomma i utlandet; der är det icke någon, som kan anse sig hafva rätt till en lärarebeställning, utan platserna tillsättas antingen af regeringen eller af vederbörande minister eller af en öfverskolstyrelse, men i regeln på det sätt, att blott och bart anmälningar af lärarne göras, hvarefter vederbörande myndighet utnämner hvilken den behagar, om också den underordnade myndigheten stundom behöfver ett godkännande från en högre myndighet. Tro herrarne, att våra lärare eller vi sjelfva här i Sverige skulle vara belåtna med ett sådant befordringssystem? Så länge vi hafva vårt befordringsväsende såsom nu baseradt derpå, att befordringar skola ske på grund af skicklighet och förtjenst, är förhållandet hos oss annorlunda än i andra länder, och derför kunna vi med fullt skäl också hafva våra undervisningsprof, äfven om de icke finnas i andra länder. Vi skulle ock kunna stryka bort undervisningsprofven, om vi blott vilja godkänna den grundsatsen, att alla hithörande befordringar skola gå t. ex. efter ålder eller efter lärdomsbetyg, eller, såsom det verkligen satts i fråga i ett och annat utlåtande, om vi vilja öfverlåta åt domkapitlen att tillsätta den, de

för en ledig plats ansåge vara lämpligast. Jag lemnar dock derhän, om det vore någon vinning med dylika förändringar.

Om inrättande af en kommission för bedömande af undervisningsprof för lärarebefattningar. (Forts.)

Det har påståtts, att man genom profårskursernas utvidgning eller förändrade anordning skulle kunna göra de ifrågavarande undervisningsprofven umbärliga. Jag har också någon kännedom om profårsinstitutionen, men anser mig ej kunna gå in på en dylik uppfattning af det skälet, att när en blifvande lärare genomgår profår, är han en nybörjare, som tager sina första steg på undervisningens område. Den lärarekandidat, som känner sig mägtig af en fortgående utveckling, skulle vara mycket litet belåten med att aflägga prof under profåret, i fall detta prof skulle vara bestämmande för hans befordran. Det har vidare talats om att undervisningsprofven skulle vara obehöfliga, om man uppstälde lämpliga föreskrifter och bestämda formulär för tjenstgöringsbetygen. Ja, nog kan man uppställa formulär och bestämma betygsgrader så fullständigt som möjligt, men jag tror att man dermed vunne mycket litet. Jag antager, att en rektor, som med allvar och omdöme afgifver sina betyg, en rektor vid ett stort läroverk, som har och haft en mängd lärare tjenstgörande vid läroverket, gifvit ett godt betyg åt en af sina lärare, som anmält sig såsom sökande till en lärarebefattning, och att denne sökande kommer tillsammans med en annan sökande, som också tjenstgjort vid den nämnda rektorns läroverk förut — fast han sedan öfvergått till ett annat läroverk — och äfven af honom fått ett betyg, ehuru ej så godt som den förstnämndes. Om nu den senare ändå komme att gå före den förre, så kan ju ej rektorn annat än undra öfver huru detta kan komma sig, då han alltid ansett den förstnämnde sökanden öfverlägsen. Det visar sig då kanske bero på att den andre af sin nye rektor vid det andra läroverket fått ett ännu högre tjenstgöringsbetyg. Den förstnämnde rektorn drifves genom upprepade erfarenheter af detta slag att — för att icke begå orättvisa mot lärarne i den skola han förestår — efter hand höja sin betygsskala och göra den liberalare. Vi hafva här i Sverige omkring 100 rektorer, och de hafva allt för olika undervisningsområden och allt för olika måttstock vid sitt bedömande, för att man skulle kunna påräkna någon slags likformighet i deras tjenstgöringsbetyg.

Jag förstår, att herrarnes tålamod börjar sättas på prof, och jag skall också sluta mitt anförande så fort som möjligt. Men jag kan dock icke underlåta att äfven mot utskottets sista argument göra några erinringar. Utskottet säger nemligen, att man bör kunna göra väsentliga inskränkningar i nu gällande skyldighet att aflägga lärareprof, hvaremot rättigheten att genom förnyadt prof ådagalägga framsteg i lärareskicklighet icke synes böra förvägras dem, som vilja deraf sig begagna. Efter mitt förmenande skulle denna sålunda förordade anordning i verkligheten komma att viss sig alldeles resultatlös. Vi skulle förblifva på precis samma ståndpunkt, der vi nu stå. Ty de sökande tvinga hvarandra att profva. De skulle snart komma under fund med att de, för att hafva utsigter till befordran, måste visa

Om inrättande af en kommission för bedömande af undervisningsprof för lärarebefattningar. (Forts.)

sig vid vederbörande konsistorier och aflägga prof, emedan annars förhoppningarna att få plats lätt skulle kunna gå om intet.

Herrarne kunna tycka, att jag varit väl lång så sent på aftonen, men den föreliggande frågan är en sådan, som jag betraktar såsom varande af högsta vigt. Hade den fått sin lösning på det sätt jag önskat, är jag öfvertygad om att det blifvit till stor båtnad så väl för våra obefordrade lärare som för våra läroverk. Jag måste derför beklaga, att denna fråga kommit fram under så ogynsamma förhållanden och blifvit inblandad bland en sådan mängd stora och påträngande frågor, som naturligtvis intressera herrarne mer än en dylik specialfråga kan göra. Jag beklagar också, att den fått en så knapphändig behandling af utskottet, hvarigenom utsigterna för densammas lyckliga lösning äro så väsentligen förminskade.

Vidare anförde:

Herr Darin: För min del kan jag icke annat än hysa stora betänkligheter mot det förslag om inrättande af en kommission för bedömande af undervisningsprof för lärarebefattningar, som nu föreligger — denna högsta domstol på pedagogikens område, om jag så får uttrycka mig. Det har derför för mig varit tillfredsställande att se, att mina betänkligheter i detta afseende delats af ett enhälligt utskott. Jag fruktar, att denna institution, fristående som den skulle blifva, utan något ständigt, organiskt sammanhang med läroverken, skulle i sitt sträfvande efter enhet i afseende på profvens bedömande lätt stelna i vissa manér, så väl med afseende på profvens anordnande som också med afseende på synpunkterna för deras bedömande. Ett sådant förhållande skulle icke kunna annat än lända våra läroverk till skada genom den återverkan, som det skulle utöfva på lärarebildningen. Jag tror, att ett sådant förhållande äfven skulle innebära en stor fara för de på befordran väntande lärarne, då det ligger mycket nära till hands att tänka sig, att de utnämnande myndigheterna, vid den svårighet, som komme att förefinnas att i öfriga befordringsgrunder, såsom profårskursbetyg samt tjenstgöringsbetyg, finna en hållpunkt vid jemförelsen mellan de sökande till läraretjenster, skulle nödgas fästa synnerligt afseende vid de vitsord, som afgifvits åt en sökande af denna profkommission. Jag tror för min del, att denna hänsyn skulle blifva af så stor betydelse, att man i vissa fall skulle vara berättigad att säga, att utnämningsrätten till läraretjenster vore öfverflyttad från konsistorierna till denna profkommission. Härigenom skulle tydligtvis för de obefordrade lärarne, hvilka man afsett att bereda åtskilliga lättnader, uppstå en sämre belägenhet än nu i det hänseendet, att en sökande till en lärarebefattning, som vid ett tillfälle, kanske på grund af tillfälliga omständigheter, vunnit ett mindre fördelaktigt vitsord för det prof han aflagt inför *ett* konsistorium, nu alltid har den utvägen att, när han vill, inför ett annat konsistorium med mera framgång aflägga nytt prof, en utväg som skulle alldeles afskäras för honom, i händelse

han i hvarje fall skulle för profs aflägganden nödgas inställa sig för en central myndighet. Dessa omständigheter i och för sig hafva för mig haft så stor betydelse, att jag icke kan önska framgång åt det föreliggande förslaget.

Om inrättande af en kommission för bedömande af undervisningsprof för lärarebefattningar. (Forts.)

Hvad sedan kostnaderna beträffar, så hyser jag äfven betänkligheter i afseende på dem, ehuru dessa betänkligheter äro af mindre betydelse. Jag tror icke att den kostnadsberäkning, som af komitén blifvit uppgjord och af Kongl. Maj:t godkänd, kan anses vara fullt betryggande. Jag hyser denna förmodan derför, att jag icke kunnat blifva öfvertygad om att profvens antal, såsom man antagit, skulle i så väsendtlig mån förminskas efter det denna kommission kommit till stånd. Jag har också bemärkt det förhållandet, att i kostnadsberäkningen icke resekostnadsersättningar blifvit upptagna. Jag vet icke hur detta kommer till, då det likväl flerfaldiga gånger framhållits, att denna profkommission icke uteslutande skulle sammansättas af personer, som vore bosatta i hufvudstaden. Det tyckes ju derför vara alldeles tydligt, att resekostnadsersättningar till rätt afsevärda belopp skulle blifva erforderliga.

Men om jag sålunda icke kan önska framgång åt det föreliggande förslaget om en profkommissions inrättande, måste jag lika fullt framhålla det högst önskvärda uti att vi komma ut ur det oefterrättlighetstillstånd, som för närvarande råder i afseende på lärareprofs aflägganden och bedömande. Huru det skall tillgå, är icke så lätt att säga, och i hvarje fall dristar jag för min del icke i det afseendet nu göra något förslag. Men jag tror, att utskottet gifvit oss några vinkar, som äro ganska betydelsefulla, åtminstone har jag af utskottets utlåtande fått det intrycket. Jag tror nemligen, att den enda utvägen är att, om ej alldeles afskaffa de ifrågavarande profven, åtminstone inskränka deras antal till det allra minsta. Vidare att söka så utveckla profårskursinstitutionen, att vid den gifna betyg vid tillsättningen af läraretjenster måtte kunna ega, om jag så får säga, en större auktoritet, än man nu kan tillmäta dem; och att dessa profårsinstitutioner möjligen äfven utvecklas i den rigtningen, att en lärare, som en gång genomgått sitt profår och sedan efter någon tjenstgöring vid läroverket tror sig kunna förbättra det vitsord han vid genomgången profårskurs erhållit, skulle kunna till profårskursen återvända och erhålla nytt vitsord. Jag tror slutligen att, för att erhålla säkrare hållpunkter vid jemförelse mellan sökande till läraretjenster, det väl skulle kunna låta sig göra att på något sätt normera de tjenstebetyg, som af eforalstyrelserna och rektorerna utfärdas.

Herr talman, på grund af hvad jag anfört tillåter jag mig att anhålla om afslag på den kongl. propositionen och bifall till statsutskottets hemställan.

Herr *Eklund* från Norrköping instämde häruti.

Herr Högstedt: Herr talman, mine herrar! Jag får bekänna, att jag med glädje läst utskottets utlåtande och afstyrkande af Kongl.

Om inrättande af en kommission för bedömande af undervisningsprof för lärarebefattningar. (Forts.)

Maj:ts förslag. Vi veta, att dessa prof hafva länge varit betungande för de tjenstsökande lärarne, och att de länge önskat att derifrån varda befriade. Man har lagt allt för stor vigt vid dessa prof, större vigt än dem tillkommer. Ty det i skolstadgan af 1878 förekommande uttrycket skicklighet har ofta tolkats som färdighet att aflägga prof. Enligt komiterades förslag skulle ännu mera vigt läggas vid dessa prof, i det att detta förslag, på samma gång som det betonar profvens nödvändighet, sätter såsom den första befordringsgrunden skicklighet och nit. Men jag vågar påstå, herr talman, att det icke kan rigtigt utrönas genom dessa prof, huru skicklig en lärarekandidat är att undervisa, och de som hafva att döma öfver en sådan profkandidat få en helt flyktig kunskap om honom, en kunskap, som ingalunda kan uppväga de betyg, som rektor eller rektorer kunna efter mångårig bekantskap med dessa proflärare afgifva. Om deras nit kunna de alls icke få någon upplysning.

Och sedan: huru skall formen blifva på dessa prof? Jo, enligt detta förslag heter det, att de profvande skulle hafva endast en timme att bereda sig för hvarje ämne, samt att de skulle bereda sig under bevakning. Således skulle man med dem förfara på samma sätt som med skolynglingar, hvilka skola aflägga studentexamen, när de skola aflägga de skriftliga profven — de skola bevakas. Jag vill fråga, om detta förfarande med de profvande lärarne kan hos de lärjungar, som få kunskap derom, framkalla någon vördnad eller aktning, när det visas dem ett sådant misstroende.

Om så är, att profven skola afläggas inför en och samma kommission, så måste ovilkorligen profårsinstitutionen vara densamma för alla lärare. Ty det är ett faktum, att undervisningen vid de olika läroverk, der profår genomgås, har så att säga sin egen karakter; och de lärarekandidater, som äro hänvisade att genomgå sitt profår vid läroverk i den stad, der kommissionen är förlagd, hafva ett företräde framför andra, i det att dessa lärare få kännedom om den undervisningsprincip, som af kommissionen erkännes.

På grund häraf får jag yrka afslag på det kongl. förslaget och bifall till utskottets hemställan.

Herr Boëthius: Herr talman, mine herrar! Om jag hyste vissa betänkligheter mot det föregående momentet, så får jag tillkännagifva, att jag deremot skulle önska framgång åt det kongl. förslaget i denna punkt. Jag har sökt sätta mig in i den väg, som utskottet anser önsklig, nemligen att profven skulle försvinna, och jag medgifver, att det verkligen finnes mycket, som talar för denna åsigt, ty det *är* hårdt, att dessa tjenstemän mer än andra tjenstemän skola behöfva aflägga sådana här särskilda prof. Men såsom herr statsrådet och chefen för kongl. eklesiastikdepartementet påvisat, kan man icke utan vidare döma från det ena tjensteområdet till det andra.

Undervisningen är en konst och en personlig konst, och på

Om inrättande af en kommission för bedömande af undervisningsprof för lärarebefattningar. (Forts.)

lärarebanan kunna derför sådana här prof verkligen vara befogade, fastän de icke behöfvas på andra områden.

Jag vill ock påpeka, att äfven för akademiska läraretjenster erfordras sådana prof, nemligen i form af profföreläsningar.

Skulle man nu afskaffa de hittills varande profven och icke heller i enlighet med Kongl. Maj:ts förslag besluta inrättande af en profkommission, då fruktar jag, att följden blefve, att pappersmeriterna finge ett obestridt välde, eller ock att godtyckliga och sins emellan stridande betyg af rektorerna komme att medföra godtycke. Detta tror jag icke skulle vara en fördel för vår lärarebildning. Man har sagt, att profåret skulle vara en garanti, men jag tror icke, att profårsinstitutionen ännu är tillräckligt utbildad för ändamålet, och dessutom måste man ihågkomma, att de, som genomgå profår, äro så unga och outvecklade, att man icke kan af sådana personers profårskurser draga någon slutsats om, hurudana lärare de blifva. Det finnes exempel på att personer, som ganska klent redt sig i profåret, sedermera blifvit ytterst dugliga lärare. Derför, om icke en sådan här ny anordning af profven, som nu är föreslagen, antages, så fruktar jag, att vi blifva qvarstående vid det gamla förhållandet och på den gamla ståndpunkten, och detta är ett oefterrättlighetstillstånd.

Den nuvarande organisationen af våra lärareprof härleder sig, såsom också herr ecklesiastikministern påvisat, från den tid, då lärare liksom prester endast fingo anställning inom sina stift. Då var det någon billighet och rättvisa med dessa prof inför konsistorierna, men nu, då de få söka öfver hela landet, då blir det orimligt att jemföra betyg, gifvet vid det ena konsistoriet, med betyg gifvet vid ett annat, och, mine herrar, det öppnar dörren för godtycklighet, det kan icke hjelpas. Jag säger detta icke såsom en förebråelse mot våra domkapitel, men det är helt naturligt, att ett domkapitel, som känner till en ung man, hvilken på ett förtjenstfullt sätt tjenstgjort vid stiftets läroverk, försöker att gifva denna person platsen, då ledighet inträffar, men då kan det också hända, att en verkligt meriterad och dugande man får stå tillbaka, som i annat fall icke skulle gjort det.

Hvad som egentligen gjort, att jag med glädje helsat detta Kongl. Maj:ts förslag, det är dock omtanken för lärarekandidaterna. Hafva herrarne observerat uppgifterna i tidningarna när lärareplatser, särskildt adjunkturer, sökas? Det är ofta 20 à 30 sökande till dessa platser, och hvilka är det som söka? Jo, det är dessa extra lärare med sina små löner. De kunna då hafva aflagt utmärkta prof vid ett domkapitel, men de gälla icke vid ett annat, utan de få fara till detta, och på sådant sätt blifva dessa svagt aflönade extra lärare tvungna att fara land och rike omkring för att kunna få befordran, ty hålla de sig icke framme, så få de ingenting. Och icke nog med de dyra resekostnaderna, utan dessa prof ega rum under terminerna, och då måste de äfven aflöna vikarie under den tid, de äro borta på profven, och detta med så ringa utsigt att vinna något härpå, ty det är ett fullständigt lotteri, då det är så många sökande till platserna.

Om inrättande af en kommission för bedömande af undervisningsprof för lärarebefattningar. (Forts.)

Jag är, i likhet med herr statsrådet, öfvertygad om att den ifrågasatta reformen skulle hafva varit till verklig fromma just för aspiranterna till lärareplatserna, dels derför, att om de aflagt ett prof och lyckats i detsamma, så gäller det för framtiden, dels derför att dessa prof skulle afläggas inför en kommission, som är likartad, och slutligen derför att dessa prof kunna afläggas under mellanterminerna, hvilket blir billigare för aspiranterna, helst det ju också blir kortare resor till Stockholm, än om de skola fara t. ex. mellan Hernösand och Lund.

Ehuru jag icke hoppas mycket på att förslaget skall gå igenom, anser jag mig, herr talman, då jag är lifligt öfvertygad om dess fördelar både för våra läroverk och för aspiranterna till lediga lärareplatser, skyldig att yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Herr Höjer: Herr talman, mine herrar! Jag skall icke tillåta mig att hålla något längre loftal öfver det nuvarande sättet att aflägga lärareprof. Det har sina fördelar, om man så vill, och det har äfven sina olägenheter. Det har fördelar för den profvande delinqventen på det sätt, att om han har otur inför *ett* konsistorium, så kan han bjuda lyckans gudinna spetsen och söka bättre tur hos ett annat. Det har äfven den fördelen, att den profvande genom sina resor mellan landets 12 konsistorier är i tillfälle att förvärfva en noggrann kännedom om sitt fädernesland, hvilket kan vara honom till gagn, i synnerhet om han är lärare i geografi. Han har desslikes fördelen att stifta bekantskap med konsistoriimedlemmar, hvilket var en ännu större fördel förr, då inom konsistorierna funnos flera original än nu.

Hvad beträffar den bedömande myndigheten, har den förmånen väl icke att göra den profvandes närmare bekantskap, men åtminstone att få se honom, uppsträckt i svart frack och hvit halsduk, under 2 à 3 timmar hålla en proflektion, sådan som han noggrant skall undvika att hålla, när han i hvardagslag undervisar i sin klass. Ty det är väl att märka, mine herrar, att en proflektion, vare sig den hålles inför ett konsistorium eller inför den profkommission, som nu föreslagits, är och måste blifva någonting helt annat än de lektioner, som läraren vanligen håller. Det är med de konsistoriella myndigheterna nu som det skulle blifva med den ifrågasatta profkommissionen, de få vid profvet tillfälle att bedöma, om den profvande kan den konsten att göra ett prof, icke om han kan undervisa.

Om vi gå till den ifrågasatta profkommissionen, finna vi af Kongl. Maj:ts förslag, att den skulle bestå af två slags medlemmar, 3 ständiga och 2 tillfälliga. Nu kan man tänka sig två möjligheter: antingen få vid betygens afgifvande de ständiga ledamöterna eller också de tillfälliga det bestämmande inflytandet. Skulle det blifva så, att de ständiga ledamöterna få ett öfvervägande inflytande vid profvens be-

Om inrättande af en kommission för bedömande af undervisningsprof för lärarebefattningar. (Forts.)

dömande, då tänker jag, att följden deraf skulle blifva den, som angifvits af åtskilliga af de myndigheter, som blifvit hörda i denna fråga, enkannerligen af direktionen öfver Stockholms stads undervisningsverk. Dessa ständiga ledamöter, som ju skola bedöma de pedagogiska, didaktiska och metodiska reglernas tillämpning vid undervisningen, skulle utan tvifvel efter hand komma att följa en viss schablon, de skulle allt mer och mer stelna i en stereotyp uppfattning af profven och allt mindre lemna frihet åt lärarnes olika individualitet och erkänna dess fulla berättigande. Följden deraf blefve också den, att hos lärarecorpsen komme att utbilda sig hvad direktionen för Stockholms stads undervisningsverk kallat en slentrianmessig formalism. Herr ecklesiastikministern är nu visserligen öfvertygad derom, att detta icke skulle blifva fallet, men lemnar dervid allt för mycket ur sigte arten af lärarens yrke. Jag vill visserligen icke säga något ondt om mina kolleger och icke heller om mig sjelf, men jag kan icke förbise, att vi skolmästare just på grund af vårt yrkes beskaffenhet, antingen vi vilja det eller icke, få en mer eller mindre doktrinär uppfattning af sättet att undervisa. Och när vi bedöma andras prof, — jag har varit med derom många gånger — så få vi rent af akta oss för att icke vid vårt bedömande tillämpa exklusivt den uppfattning af ämnets metodik, som vi sjelfva så småningom tillegnat oss under vår lärareverksamhet. Huru det än är, och huru samvetsgrann man vill vara, kommer man så lätt, när man sätter sitt betyg, att bedöma andras undervisning endast efter måttstocken af sin egen. Den som följer ens egen metod, den får relativt högre betyg än den mer eller mindre självständige individ, som följer en metodik, som man sjelf icke i alla stycken vill godkänna.

Om åter — hvilket jag tror oftast skulle blifva fallet — de tillfälliga ledamöterna i profkommissionen, såsom representerande den speciella sakkunskapen, skulle få det öfvervägande inflytandet vid betygens afgifvande — då, mine herrar, får jag upprigtigt bekänna, att jag icke finner vinsten af reformen vara så synnerligen stor. Då desse tillfällige bedömare skulle bytas om undan för undan, skulle följden oundvikligen blifva den, att en alldeles olika måttstock lades på profven i de olika ämnena. Då synes mig den nuvarande anordningen vara mycket bättre. Här i Stockholm går åtminstone så till, att om en lärareplats blir ledig och denna plats sökes af t. ex. 10 sökande, så bedömas *alla* profven till denna plats af *samma* sakkunnige och läggas sålunda under samma norm. Om detta förslag åter går igenom, så komma flere eller färre af de sökande till samma plats att hafva fått sina respektive undervisningsprof bedömda af alldeles olika personer. Men huru går det då med enheten och likformigheten vid bedömandet, som herr statsrådet framhållit såsom den väsentliga fördelen af hela denna profkommission?

I sitt anförande till statsrådsprotokollet har herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet antydt, på hvilket sätt skulle

Om inrättande af en kommission för bedömande af undervisningsprof för lärarebefattningar. (Forts.)

anskaffas det lärjungematerial, som vid undervisningsprofven skulle användas.

Redan anskaffandet af ett behöfligt antal bedömande lärare synes mig icke böra blifva så lätt, då man bör vara antingen ruinerad eller också betrakta bedömandet af lärareprof såsom en slags sport, af hvilken man sjelf finner mycket nöje, för att man efter terminens arbete skall vara villig att mot ett pris af 10 kronor per dag afbryta sin sommarsejour och lägga sig här inne i Stockholm under flera veckor. Ännu svårare torde det blifva att få ett tjenligt lärjungematerial i och för profven. Det kunna herrarne lätt förstå, att dessa gossar icke kunna anskaffas inom de högre, mera burgna klasserna, då de föräldrar, som hafva tillfälle att vistas på sommarnöje, knappast vilja skicka in till staden sina gossar för att här förnöta den ena dagen efter den andra genom att tjenstgöra vid lärareprof. Sannolikt komma att vid profven användas endast barnen till fattiga föräldrar, som vilja hafva den inkomst 1 krona 50 öre till 2 kronor, hvilken de gossar, som vid profven närvara, skulle erhålla i ersättning. Icke heller kan jag anse, att dessa gossar kunna hafva någon nämnvärd nytta för sin egen intellektuella utveckling genom att sitta och låta sig examineras af profvande lärare.

Med afseende på tillsättandet af kommissionens tillfälliga medlemmar hyser jag allvarsamma konstitutionella betänkligheter. Herr statsrådet vill, att då kommissionens ständiga medlemmar skola utnämnas af Kongl. Maj:t, skola de tillfälliga medlemmarne utnämnas af statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet. Men detta är ett stycke ministerstyrelse, som endast låter sig förena med ett fullt parlamentariskt styrelsesätt, hvilket, ännu dess värre, är för vårt land och dess grundlagar alldeles främmande. Jag kan derför till en dylik bestämmelse ej skänka min medverkan.

Om man slutligen frågar mig hvad jag vill hafva i stället för de nuvarande undervisningsprofven, då jag icke vill acceptera den af Kongl. Maj:t föreslagna profkommissionen, så vill jag derpå svara, att jag är så radikal, att jag anser afskaffandet af *alla* undervisningsprof vara den enda rigtiga reformen. Herr statsrådet anser tydligen en dylik reform vara en omöjlighet. Herr statsrådet anmärker nemligen, att, om man vill hafva bort alla undervisningsprof, endast två utvägar synas vara möjliga, antingen att låta ancienniteten blifva bestämmande med afseende å adjunktsbefattningar och lärdomsförtjenster beträffande lektorsbeställningar, i hvilket fall besvärsrätten skulle bibehållas, eller ock att utan alla närmare bestämmelser öfverlåta åt den tillsättande myndigheten att utse den, som densamma funne lämpligast för en ifrågavarande befattning, samt upphäfva rätten till besvär öfver vederbörande myndighets beslut.

Herr statsrådet menar således, att i det senare fallet, om man icke tänker sig ancienniteten eller lärdomsmeriterna såsom befordringsgrund, så skulle endast återstå det subjektiva tycket, och öfver detta kan man svårligen anföra besvär.

Om inrättande af en kommission för bedömande af undervisningsprof för lärarebefattningar. (Forts.)

En dylik uppfattning synes mig i allra högsta grad betecknande. Det synes mig af herr statsrådets resonnement vara klart, att vederbörande äro af den uppfattning att, om man antager en profkommission, och det gäller tillsättande af en lärareplats, man skall taga i betraktande i främsta rummet de aflagda undervisningsprofven och i det andra ancienniteten, men att den tredje faktorn, den genom profårs- och tjenstgöringsbetyg ådagalagda skickligheten, skall lemnas alldeles ur räkningen.

Jag hade deremot trott, att vid dessa tjensters tillsättande just denna vitsordade skicklighet vore hvad som i främsta rummet borde tagas i betraktande, åtminstone vid sidan af ancienniteten. Denna skicklighet kan mycket bättre än genom ett undervisningsprof ådagaläggas genom profårsbetyget och ännu mera genom tjenstgöringsbetyget af rektor, ty detta senare skulle så specificeras, att deraf framginge, i hvilka ämnen och i hvilka klasser läraren undervisat, hvarjemte det särskildt skulle upptaga dennes skicklighet och nit med olika gradationer.

Det är visserligen sant, att dessa betyg äro afgifna af olika personer, men jag kan icke finna annat än att sådana betyg, afgifna på sätt jag nämnt och grundade på lång erfarenhet om personen i fråga, måste i allt fall vara för bedömandet af en lärares skicklighet ofantligt mycket tillförlitligare än ett betyg, afgifvet af en profkommission på grund af prof, som äro arrangerade och som på sin höjd säga, hurudan läraren *kan* vara, alls icke hurudan han i verkligheten är.

På grund af hvad jag nu haft äran anföra, anhåller jag, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr Elowson: Såsom herrarne behagade finna af utskottets utlåtande, hafva domkapitlen blifvit hörda angående det förslag, som nu föreligger till behandling. I min egenskap af ledamot af domkapitlet i Karlstad har jag deltagit i behandlingen af detta ärende och har med min röst bidragit till det afstyrkande utlåtande, hvartill domkapitlet kommit. Till en början tillåter jag mig att anföra ett mera underordnadt skäl, som domkapitlet anfört för sitt afstyrkande.

Enligt förslaget skulle vissa lärjungar genom aftal anskaffas för att, såsom en talare sade, användas såsom profmaterial. De skulle för ett fullständigt prof få en betalning af 1 krona 50 öre i femte klassen samt 2 kronor à 2 kronor 50 öre hvardera i de högre klasserna. Skolgossar skulle således blifva statens löntagare. Domkapitlet ansåg, att detta sätt att skapa en ny korporation af löntagare icke skulle vara att rekommendera. Men detta var naturligtvis icke det hufvudsakliga skälet för afstyrkande; det var af pedagogisk art.

Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet har framhållit, att det för närvarande är en mycket stor konkurrens på lärarebanan. Detta är visserligen sant, men är tillika något, som icke omedelbarligen sammanhänger med undervisningsprofven, huru man

Om inrättande af en kommission för bedömande af undervisningsprof för lärarebefattningar. (Forts.)

än anordnar dem, utan detta beror derpå, att många platser som nu äro obesatta, uppehållas af vikarier; om det då står en plats ledig och den skall sökas, så är det klart, att af dessa extra ordinarier många anmäla sig såsom sökande; det blir för hvarje plats en hel rad. Emellertid torde profven i fråga icke vara för domkapitlen så synnerligen betungande, hvarjemte profven väl ock komma att till antalet minskas, när mera ordnade förhållanden angående lediga lärareplatser hunnit inträda.

Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet omnämnde, att såsom en kritik af detta förslag framhållits den farhågan, att lärarne skulle bli likasom stöpta i samma form. För min del fruktar jag verkligen, att så skulle blifva förhållandet. Denna profkommission, sammansatt till öfvervägande antal af ständiga ledamöter här i Stockholm, skulle naturligtvis trycka sin pregel på profven; den skulle, såsom en talare anmärkte, tillämpa vissa regler, som enligt dess medlemmars uppfattning uppstälts såsom de lämpligaste i pedagogiskt, didaktiskt och metodiskt afseende. Det skulle bli en allt för stor uniformitet. Nu är det emellertid så, att den menskliga förmågan är mångskiftande, och detta gör sig gällande icke blott i allmänhet, utan särskildt hos lärare. Det kan sålunda hända, att en lärare icke har den bästa metod, som står att tänka, men om han följer sin metod, hvilken är den bästa för honom, så är hans undervisning i det hela god.

En annan invändning har redan gjorts emot sättet för utseendet af denna kommissions medlemmar: Kommissionen skulle bestå dels af ständiga ledamöter och dels af vexlande. De ständiga skulle tillsättas af Kongl. Maj:t och de rörliga af chefen för ecklesiastikdepartementet. Genom en sådan anordning skulle man komma in på en ministerstyrelse, som är främmande för våra grundlagar.

Jag tror således, att, om denna profkommission skulle verka någon tid, det vore fara värdt, att våra elementarlärare skulle komma att till sina pedagogiska vyer och sina pedagogiska insigter blifva så att säga stöpta i samma form. Jag anser detta icke lämpligt, och jag anhåller derför, herr talman, om bifall till utskottets förslag.

Herr von Friesen: Jag har icke deltagit i utskottets behandling af denna fråga. Om jag det gjort, så skulle jag med afseende å det slut, hvartill utskottet kommit, stält mig på utskottets sida.

Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet har nästan ord för ord kritiserat utskottets betänkande. Jag vill icke, så sent som det nu är, upptaga kammarens tid med att på samma sätt ord för ord kritisera den kongl. propositionen, ehuru det finnes mycket der, som man skulle kunna framhålla på ett sådant sätt, att kammaren skulle finna, att det vore mer eller mindre orimligt.

Det förekommer t. ex. på sid. 9 i den kongl. propositionen: Vidare vore att märka, att det alls icke vore ovanligt, att en kandidat, som erhållit svagare vitsord för sin profårskurs, genom några

Om inrättande af en kommission för bedömande af undervisningsprof för lärarebefattningar. (Forts.)

års verksamhet i skolans tjenst så utvecklat sig, att han för sina undervisningsprof blifvit bedömd med höga vitsord, under det att å andra sidan det icke vore utan exempel, att en kandidat, som fått höga vitsord i profårsbetyget, icke infriat de löften, han sålunda gifvit om sig, utan blifvit en medelmåttig lärare. Således, det framhålles der, att det kan hända, att den, som fått dåliga vitsord i profårskursen, sedan blir en god lärare, och att den, som fått goda profårsbetyg, icke kan infria de löften han sålunda gifvit. Sedan tillägges det: »Dessa olägenheter kunde icke heller afhjelpas af tjenstgöringsbetygen». Då frågar jag, om det verkligen är en olägenhet, att en person, som i profårskursen visat sig dålig, sedermera blir en god lärare. Att dylika olägenheter icke kunna afhjelpas genom tjenstgöringsbetyg förefaller mig också ganska naturligt. Det, som man vill säga, är måhända, att man af de betyg, en lärarekandidat erhållit i profårskursen, icke kan sluta till, hurudan han sedan blifvit såsom lärare, men att man deremot af de betyg en lärare erhållit i undervisningsprof skulle få en rigtig uppfattning af hurudan han är som lärare. Detta vågar jag för min del bestrida. Jag vill dock icke längre upptaga kammarens tid härmed.

Hela denna fråga beror egentligen på, hvilken uppfattning man har angående befordringsstadgan. Hvilken befordringstadga Kongl. Maj:t tänker utfärda, det vet man icke: följaktligen saknar man en fast grund att stå på, när man skall besluta om det förslag till undervisningsprofvens anordnande, som här föreligger. Det tyckes emellertid, att Kongl. Maj:t står på den ståndpunkt att han önskar, att man skall få liksom en mekanisk slagruta för att afgöra, hvilken lärare som är för en ledig plats den bästa. Man tror, att man genom dessa betyg, som afgifvas i undervisningsprofvet, skall erhålla ett fullkomligt och ofelbart märke att gå efter, när man skall skilja mellan olika sökande. Detta tviflar jag på att man får. Det är nog sant, att man får de der betygen på papperet, men derför äro de icke objektiva; de hafva varit subjektiva, innan de kommo på papperet. Men framför allt, de bära endast ett ofullständigt vittnesbörd om lärareduglighet — hvad de, om de vore objektiva, skulle ensamt vittna om, vore om skicklighet i konsten att »profva». — Det är, som sagdt, uppfattningen om befordringsstadgan, som i väsentlig mån måste bestämma ens uppfattning i nu föreliggande fråga. Jag kan icke dela den uppfattning af befordringsstadgan, som tyckes framgå af Kongl. Maj:ts förslag och äfven af herr statsrådet och chefens för ecklesiastikdepartementet yttrande; och derför kan jag icke vara med om det förslag att ordna undervisningsprofven, som här föreligger.

Medan jag har ordet, herr talman, ber jag att få bemöta ett beklagande, som herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet hade. Han beklagade, att denna fråga hade kommit i hop med en massa stora frågor, som mera intresserade kammaren, och att denna vigtiga fråga sålunda framkommit i ett ogynsamt ögonblick. Detta beklagar jag ock; men hvems är felet? Jag undrar, om det icke

Om inrättande af en kommission för bedömande af undervisningsprof för lärarebefattningar. (Forts.)

är herr ecklesiastikministerns, som först så sent kommit fram med denna kongl. proposition — jag tror icke att den kom förrän efter påsk. — Jag begagnar detta tillfälle att uttala *mitt* beklagande öfver att man får mottaga så vigtiga kongl. propositioner under en så sen tid af riksdagen. Paragraf 34 i riksdagsordningen innehåller dock, att vid det tillfälle, då Riksdagen öppnas, »låter Konungen meddela Riksdagen propositionen angående statsverkets tillstånd och behof». Man skulle således vänta att redan då få kännedom om statsverkets behof. Det *kan* ju visserligen hända, att under riksdagen uppstå nya behof för statsverket, och jag vill icke förneka, att icke Kongl. Maj:t då skulle kunna komma fram med proposition angående dessa. Men i en sådan fråga som denna har det icke varit någon nödvändighet att framlägga förslag för denna Riksdag. Det synes mig, som om detta saklöst kunnat uppskjutas till nästkommande riksdag.

Jag ber att får yrka bifall till utskottets hemställan.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Gilljam: Jag skall blott be att få för kammaren påpeka, att till Riksdagens ledamöter blifvit utdeladt komiterades utlåtande i detta ärende, och vid det är fogadt äfven deras förslag till befordringsstadga. Denna är visserligen ännu icke pröfvad af Kongl. Maj:t, men bör dock kunna tjena till ganska god ledning för omdömet.

Hvad vidare beträffar den anmärkningen, att denna proposition så sent kommit in till Riksdagen, så vill jag svara, att den är daterad den 9 mars. När den utdelades i kamrarne, törs jag icke säga, men jag tror, att det var vid påsktiden. Men jag ber att få fästa herrarnes uppmärksamhet på att man å ena sidan försöker att få ett ärende så snabbt och skyndsamt som möjligt in till Riksdagen, men att å andra sidan krafterna uti departementet icke kunna räcka till för hvilken hastig expedition som helst, ty der är sannerligen så mycket att göra, att det kan hända, att ett ärende kommer senare in till Riksdagen än man skulle önska.

Härmed var öfverläggningen slutad. Sedan herr talmannen till proposition upptagit de olika yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 6.

Angående sättet för beräkningen af bevillningsafgiften å enskilda bankernas sedelutgifning.

Slutligen föredrogs bevillningsutskottets betänkande n:o 16, angående bevillningsafgifter för särskilda förmåner och rättigheter.

I en inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 32, hade herr *W. Skytte*, hemstält, »att Riksdagen, för den händelse den beslutar att den särskilda bevillningsafgiften å enskilda bankernas sedelutgifning fortfarande skall utgå med 10 pro mille, måtte stadga, att skatten skall för hvarje bank beräknas efter det sedelbelopp, banken i medeltal under nästföregående år haft på en gång utelöpande».

Angående sättet för beräkningen af bevillningsafgiften å enskilda bankernas sedelutgifning. (Forts.)

Utskottet hemstälde emellertid, att motionen icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Skytte begärde ordet och yttrade: Då jag ser, att motionen icke vunnit understöd genom reservation af någon ledamot af utskottet, förstår jag väl, att det skulle vara lönlöst att framställa ett yrkande om bifall till densamma. Jag tänker icke heller göra det.

Men jag kan icke underlåta att göra en erinran till utskottets betänkande. Utskottet säger i sin motivering, att utskottet visserligen inser, »att den nu bestämda, sedan lång tid tillbaka gällande grund för ifrågavarande bevillningsafgifts beräknande i vissa fall kan, på sätt af motionären framhållits, medföra afsevärda olägenheter», men utskottet afstyrker emellertid det framlagda förslaget, som afser att söka undanrödja de afsevärda olägenheterna; och man kan finna af motiveringen, att utskottet föranledts härtill af omtanke att skaffa för statsverket nödiga medel under dess nuvarande betryckta tillstånd. Det är nu godt och väl att, då för statsverkets behof kräfvas medel, sådana måste anskaffas; men det synes mig, som skulle man kunnat taga något mera hänsyn till det sätt, hvarpå de nödiga medlen anskaffas, så att man icke kommer in på vägar, som leda till erkändt »afsevärda olägenheter». — Som jag redan har nämndt, framställer jag intet yrkande.

Herr *Swartling* förklarade sig instämma med herr Skytte.

Herr Jansson i Krakerud: Jag skall be att med stöd af den motivering, som finnes på betänkandets sista sida, få yrka bifall till utskottets förslag.

Jag skall derjemte be att få hemställa till motionären, att, om han nästa år kommer fram med en motion i samma syfte, han då på samma gång ville föreslå höjning i den ifrågavarande bevillningsafgiften från 10 till 12,50 à 13 kronor pr mille. Då tror jag, att man kunde afhjelpa dessa olägenheter, ty då skulle man icke komma att föranleda någon minskning i de skattebelopp, som inflyta från de enskilda bankerna, och motionen skulle då hafva större utsigter att blifva bifallen. Men att nu, då man skall söka med ljus och lykta efter skatter, man skulle kunna gå in på motionärens framställning i detta afseende, är väl alldeles omöjligt. Det är derför jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Vidare anfördes icke. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 7.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *L. Eriksson* i Bäck från och med denna dag till riksdagens slut.

§ 8.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets memorial och utlåtanden:

n:o 62, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut i vissa frågor rörande anslagen under riksstatens *nionde* hufvudtitel;

n:o 63, med anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut i fråga om pensioner och gratifikationer till tjenstemän, underbefäl och arbetare vid statens jernvägsbyggnader;

n:o 64, angående ändringar i gällande aflöningsstat vid riksgäldskontoret samt förhöjning af anslaget för extra arbeten m. m. inom samma kontor;

n:o 65, i anledning af gjorda framställningar i fråga om uppförande af nya kasernetablissement m. m.;

n:o 66, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående öfverflyttning till allmänna indragningsstaten af åtskilliga lärares aflöning samt rörande understöd åt extra ordinarie lärare vid allmänna läroverken under förfall på grund af sjukdom;

n:o 67, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till utgiftsstater för telegrafverket för år 1895;

n:o 68, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder i syfte att åt mindre bemedlade och obemedlade bereda tillfälle att bilda egna jordbruk;

n:o 69, angående beräkningen af statsverkets ordinarie inkomster; och

n:o 70, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående upplåtande till krigsskolan å Karlberg af dervarande värdshus- och marketenteribyggnad.

bevillningsutskottets betänkanden:

n:o 19, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till bestämmelser i fråga om beloppet af den afgift, som bör för denaturering af bränvin erläggas;

n:o 20, angående vissa ännu oafgjorda frågor rörande tullbevillningen;

n:o 21, angående hvitbetssockertillverkningsafgiften; och

n:o 22, angående vilkoren för tillverkning af bränvin.

bankoutskottets memorial:

n:o 8, i fråga om ändringar i gällande reglemente för riksbanken äfvensom i aflöningsstaten för samma bank; och

n:o 9, angående instruktion för nästa Riksdags bankoutskott; samt

lagutskottets utlåtanden:

n:o 58, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till ecklesiastik boställsordning; och

n:o 59, i anledning af väckta motioner *dels* om ändring af 1 kap. 2 § rättegångsbalken, *dels* ock om ändrad lydelse af vissa §§ i kommunallagarne.

Kammaren beslöt, att dessa ärenden skulle uppföras främst å föredragningslistan för nästa sammanträde.

§ 9.

Justerades protokollsutdrag; hvarefter kammarens ledamöter åtskildes kl. 12,24 på natten.

In fidem

Hj. Nehrman.